وزارت علوم، تحقیقات و فنّاوری

موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

تحلیل جمعیت شناختی پوشش آموزشی دختران

تهیه کننده:حمید جاودانی

آذر ماه ۱۳۸۷

تحلیل جمعیت شناختی پوشش آموزشی

۱. پوشش تحصیلی دوره ابتدایی

ترسیم سیمای کلی وضعیت دسترسی زنان به آموزش عالی، نیازمند بازتحلیل جمعیت شناختی پوشش آموزشی در مقایسه با بافت جمعیت شناختی زنان می‌باشد. از این رو، نخست به تحلیل وضعیت پوشش آموزشی زنان از دوره ابتدایی می‌پردازیم [جدول شماره ۱]

جدول ۱: پوشش آموزشی دختران در مقایسه با جمعیت رده سنی ۱۱-۷ در سال‌های ۶۵، ۷۵ و ۸۵

سال و جنسیت / شرح	۱۳۶۵		۱۳۷۵		۱۳۸۵	
	دختر	جمع	دختر	جمع	دختر	جمع
شمار جمعیت رده سنی ۱۱-۷	۳,۲۲۹,۳۱۷	۶,۶۱۸,۰۸۵	۴,۴۱۸,۵۵۳	۸,۹۹۰,۴۸۳	۲,۸۱۰,۱۳۱	۵,۷۵۷,۶۸۷
شمار دانش آموزان دوره ابتدایی	۳,۱۷۲,۹۶۷	۷,۲۳۲,۸۲۰	۴,۳۵۲,۷۲۸	۹,۲۳۸,۳۹۳	۲,۸۱۸,۲۹۰	۵,۸۲۷,۸۱۵
درصد*	۹۸/۲	۱۰۹	۹۸/۵	۱۰۲/۸	۱۰۰/۳	۱۰۱/۲

*با یک رقم اعشاری گرد شده‌اند.

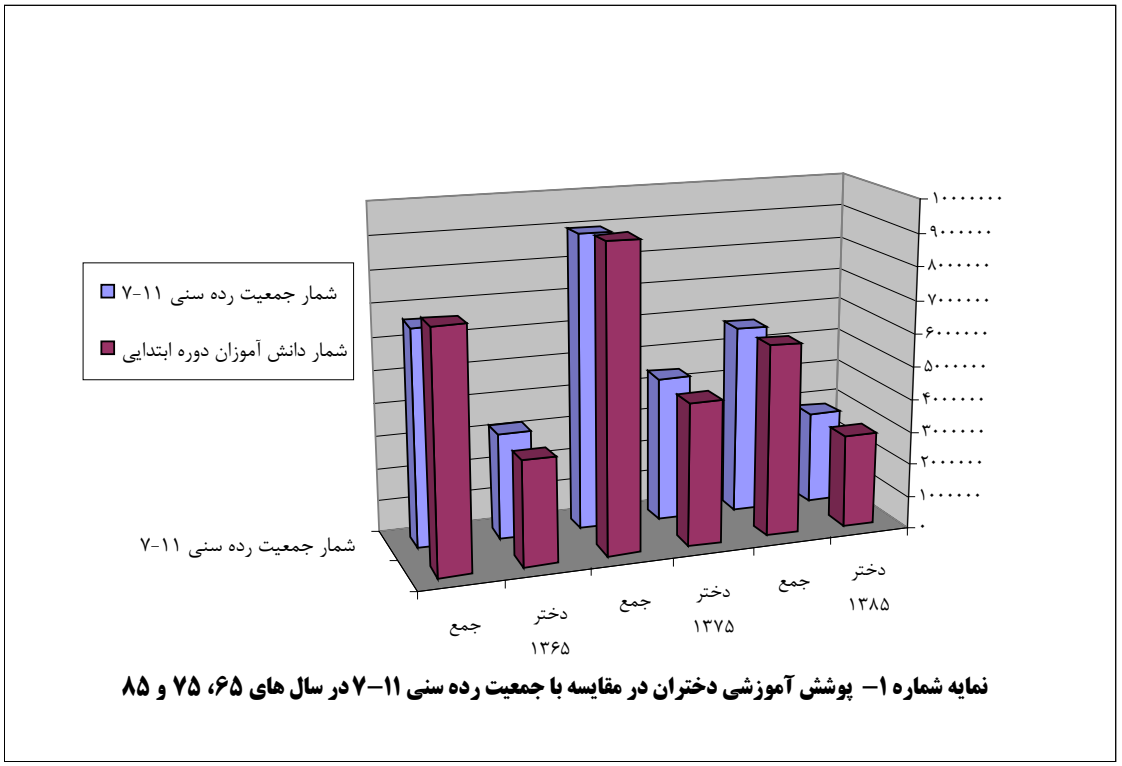

نمایه شماره ۱– پوشش آموزشی دختران در مقایسه با جمعیت رده سنی ۱۱–۷ در سال های ۶۵، ۷۵ و ۸۵

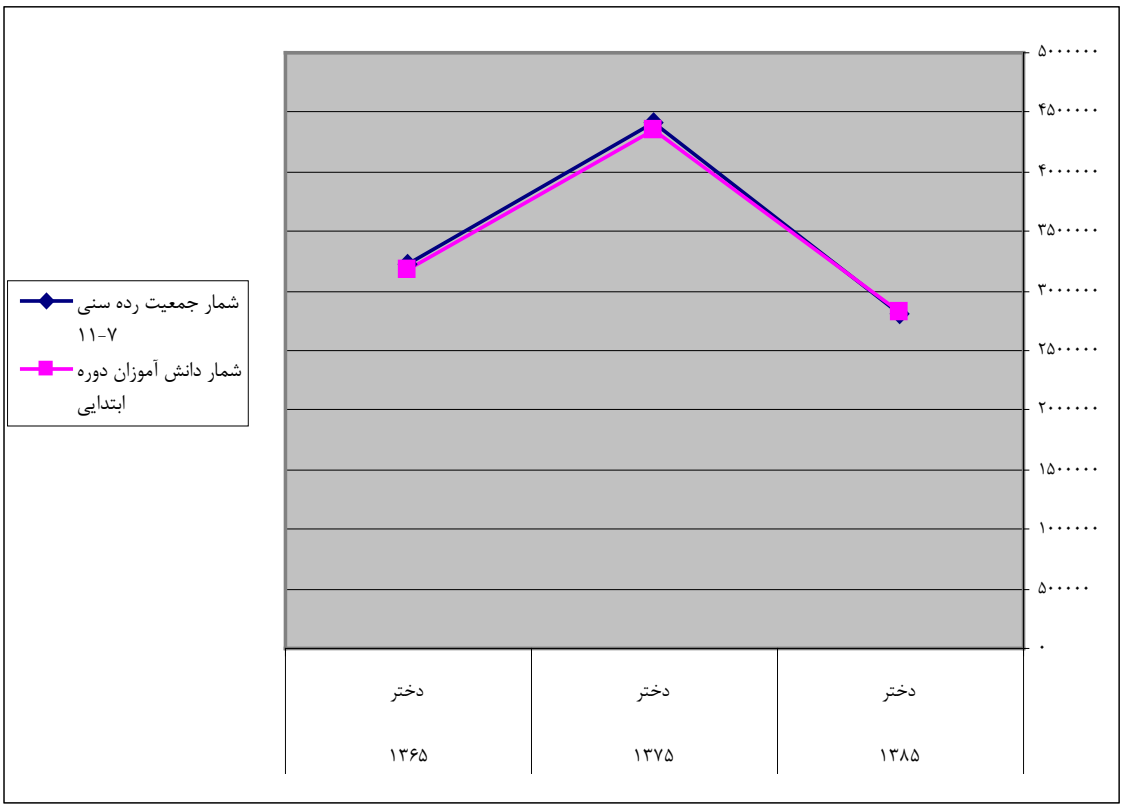

نمایه شماره ۲- فرایند دسترسی دختران به آموزش ابتدایی در مقایسه با جمعیت سنی ۱۱-۷ در سال‌های ۶۵، ۷۵ و ۸۵

جدول و نمایه شماره ۱ روند فزاینده پوشش تحصیلی دختران و در مجموع افراد رده سنی ۱۱-۷ دهه پیشین را نشان می‌دهد. در عین حال، نکته درخور یادآوردی در داده‌های بالا داده‌های مربوط به جمع شمارگان دانش آموزان دوره ابتدایی است، که با شمار دختران چندان همگون به نظر نمی‌رسد. به سختی روشن‌تر، با توجه به توزیع طبیعی جنسیتی متوازن، وجود تمایز میان جمع شمار دانش آموزان در مقایسه با شمار دانش آموزان دختر، که به طور طبیعی باید حدود ۲ برابر باشد، حکایت از تنافر داده‌ها دارد.

۲. پوشش تحصیلی دوره راهنمایی

برای ترسیم سیمای وضعیت پوشش تحصیلی در دوره راهنمایی، شمار دانش آموزان دوره راهنمایی با جمعیت رده سنی ۱۴-۱۲، که افراد لازم التحصیل در این دوره آموزشی به شمار می‌روند، با یکدیگر مقایسه می‌شوند.

جدول ۲: پوشش آموزشی دختران در مقایسه با جمعیت رده سنی ۱۴-۱۲ در سال‌های ۶۵، ۷۵ و ۸۵

سال و جنسیت / شرح	۱۳۶۵		۱۳۷۵		۱۳۸۵	
	دختر	جمع	دختر	جمع	دختر	جمع
شمار جمعیت رده سنی ۱۴-۱۲	۱,۶۶۰,۷۶۱	۳,۴۵۱,۷۵۵	۲,۶۱۱,۶۵۵	۵,۳۲۴,۰۲۶	۲,۰۸۷,۶۶۵	۴,۲۸۶,۷۰۸
شمار دانش آموزان راهنمایی	۸۹۳,۳۹۲	۲,۲۹۹,۵۱۰	۲,۳۴۳,۷۲۰	۵,۱۸۸,۸۱۲	۱,۸۳۷,۷۶۷	۳,۹۳۸,۶۶۱
درصد*	۵۳/۸	۶۶/۶	۸۹/۷	۹۷/۵	۸۸	۹۱/۹

*با یک رقم اعشاری گرد شده‌اند.

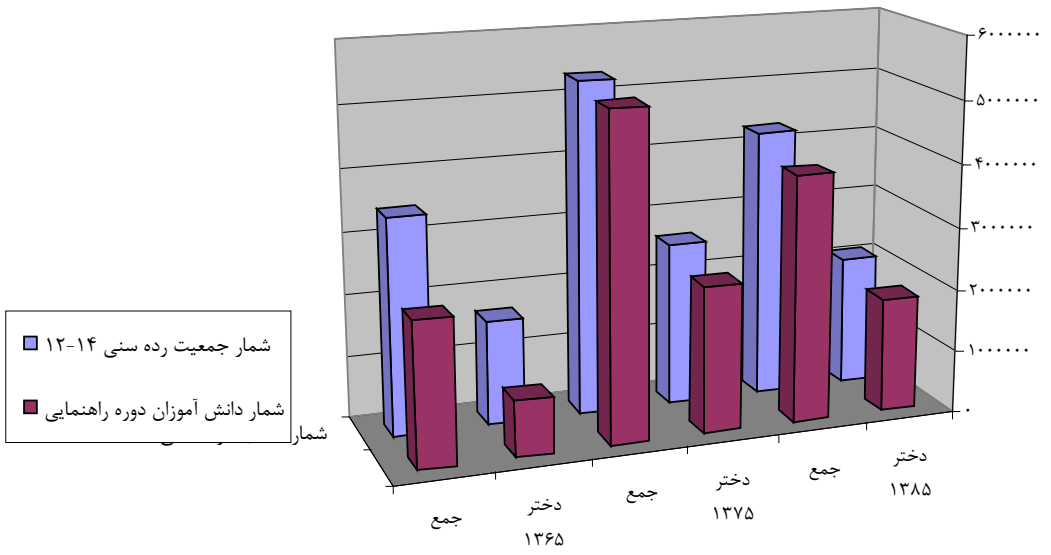

نمایه شماره ۳– پوشش آموزشی دختران در مقایسه با جمعیت رده سنی ۱۴–۱۲ در سال های ۶۵، ۷۵ و ۸۵

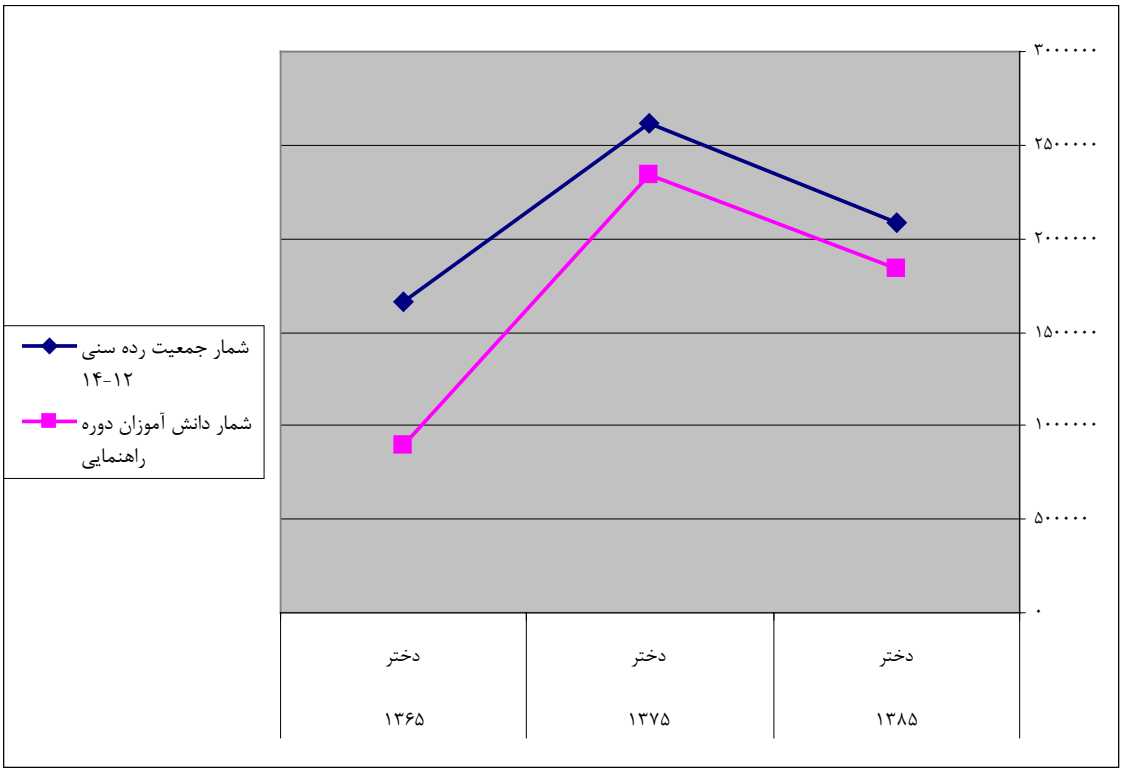

نمایه شماره ۴- فرایند دسترسی دختران به آموزش راهنمایی در مقایسه با جمعیت سنی ۱۴-۱۲ در سال‌های ۶۵، ۷۵ و ۸۵

داده‌های بازتاب یافته در جدول و نمایه ۲، در وهله نخست نمایانگر رشد کلی و فزاینده پوشش تحصیلی در سه دهه گذشته می‌باشد. نکته نخست ای نکه، اگر چه پوشش تحصیلی دختران از ۵۳/۸ در دهه ۱۳۶۵ به ۸۸ درصد در دهه ۱۳۸۵ افزایش یافته است، اما در مجموع، همچنان پوشش تحصیلی دختران در مقایسه با پسران، کاهش اندکی را نشان می‌دهد. پدیده‌هایی از این دست نیازمند بازاندیشی و کندوکاو بیشتری است تا بتوان به گونه‌ای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کرد که پوشش تحصیلی دختران در این دوره تحصیلی، که در دهه سوم یعنی دهه ۱۳۸۵ از ۸۹/۷ به ۸۸ درصد کاهش یافته است، در دهه آینده جبران شود. نکته دوم این که،داده‌های مربوط به دهه ۱۳۷۵ چندان روایی ندارد. چرا که اگر صد درصد پسران از این رده سنی نیز به آموزش دوره راهنمایی دسترسی می‌داشتند میانگین آن حداکثر به ۹۵ درصد می‌رسید که ۲/۵ درصد با رقم ارائه شده مغایرت نشان می‌دهد. نکته سومی که در ای نداده قابل تأمل است، روند کاهشی پوشش تحصیلی هم در دختران و هم در مجموعه رده سنی مورد مطالعه است، به طوری که ضریب پوشش تحصیلی دختران ۱/۷ دهم درصد و ضریب پوشش کل جمعیت ۲۴-۱۲، ۵/۶ درصد کاهش را نشان می‌دهد.

۳. پوشش تحصیلی دوره متوسطه

رده سنی که این دوره تحصیلی را در برمی‌گیرد افراد دارای رده سنی ۱۷-۱۵ می‌باشند. برای محاسبه پوشش تحصیلی این دوره آموزشی، جمعیت رده سنی یاد شده با دانش آموزان دوره متوسطه در سه دهه مورد مطالعه مقایسه خواهند شد [نک. جدول و نمایه شماره ۳]

جدول ۳: پوشش آموزشی دختران در مقایسه با جمعیت رده سنی ۱۷-۱۵در سال‌های ۶۵، ۷۵ و ۸۵

سال و جنسیت / شرح	۱۳۶۵		۱۳۷۵		۱۳۸۵	
	دختر	جمع	دختر	جمع	دختر	جمع
شمار جمعیت رده سنی ۱۷-۱۵	۱,۵۸۵,۵۲۹	۳,۲۸۰,۰۵۲	۲,۲۷۴,۴۵۴	۴,۶۲۹,۱۳۲	۲,۵۲۴,۲۱۷	۵,۱۷۳,۵۶۴
شمار دانش آموزان دوره متوسطه	۵۰۹,۵۹۹	۱,۲۷۸,۰۲۱	۱,۴۷۷,۲۴۴	۳,۱۷۸,۷۶۹	۱,۸۰۵,۳۸۰	۳,۶۹۵,۹۴۷
درصد*	۳۲/۱	۳۹	۶۴/۹	۶۸/۷	۷۱/۵	۷۱/۴

*با یک رقم اعشاری گرد شده‌اند.

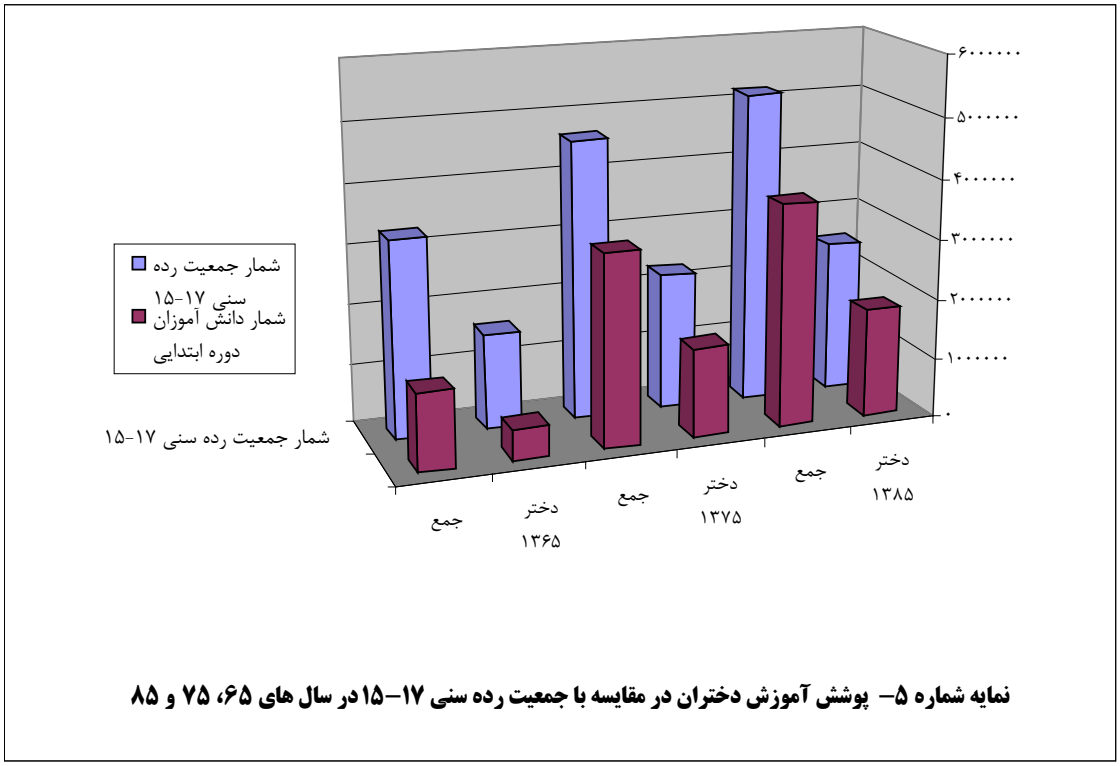

نمایه شماره ۵- پوشش آموزش دختران در مقایسه با جمعیت رده سنی ۱۷-۱۵در سال های ۶۵، ۷۵ و ۸۵

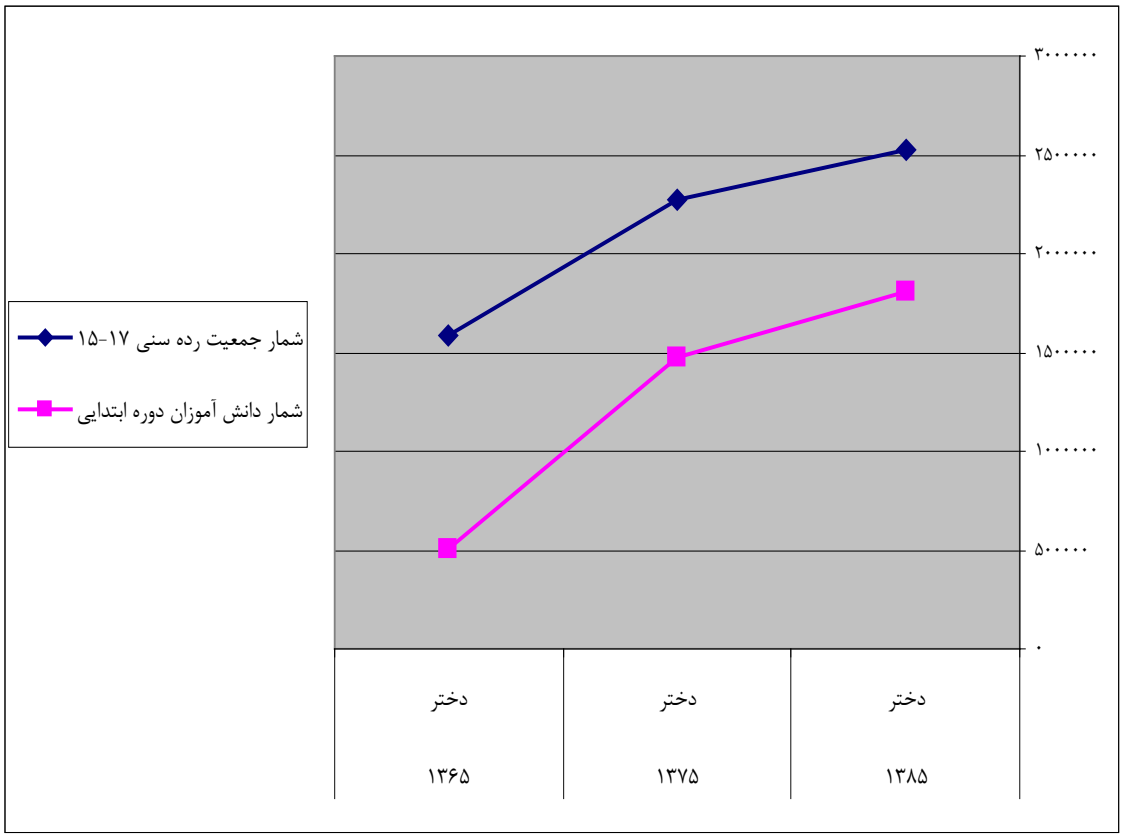

نمایه شماره ۶- فرایند دسترسی دختران به آموزش ابتدایی در مقایسه با جمعیت سنی ۱۷-۱۵در سال‌های ۶۵، ۷۵ و ۸۵

آن چه که در جدول و نمایه شماره ۳ نظر را به خود جلب می‌کند، روند فزاینده ضریب پوشش تحصیلی در دهه ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ است. همان گونه که مشاهده می‌شود، ضریب پوشش تحصیلی در مجموع در طی دهه ۱۳۶۵/۷۵به دو برابر افزایش یافته است. این نسبت در مورد دختران و پسران نیز نسبتاً متوازن می‌باشد. نکته قابل تأمل در جدول و نمایه شماره ۳ در مقایسه با جدول و نمایه شماره ۲ که پوشش تحصیلی در دوره راهنمایی را نشان می‌دهد، این است که به رغم پایین‌تر بودن ضریب پوشش دختران در دهه ۱۳۷۵ [که چهار درصد از میانگین ضریب پوشش تحصیلی کمتر است] و دهه ۱۳۸۵ [که حدود ۲ درصد از میانگین کل ضریب پوشش تحصیلی کمتر است]، در دوره متوسطه دراین دو دهه به تعادل می‌رسد که نشان دهنده افزایش سهم دختران در دوره متوسطه در این دو دهه می‌باشد.

۴. پوشش تحصیلی دوره پیش دانشگاهی

نظر به این که دوره پیش دانشگاهی از نیمه دوم دهه ۱۳۷۰ [سال ۵-۱۳۷۴] به عنوان دوره آموزشی در نظام متوسطه دایر شده است، بنابراین امکان مطالعه تطبیقی آنها در دو دهه ۱۳۸۵-۱۳۷۵ امکان‌پذیر است. رده سنی

که این دوره تحصیلی را پوشش می‌دهد، به طور معمول نوجوانان رده سنی ۱۸ سال را در برمی‌گیرد. به این ترتیب برای ترسیم ضریب پوشش تحصیلی این دوره آموزشی جمعیت افراد ۱۸ سال با شمار دانش آموزان پیش دانشگاهی مقایسه خواهند شد.

جدول ۴: پوشش آموزشی دختران در مقایسه با جمعیت جوانان در دهه‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۷۵

سال و جنسیت / شرح	۱۳۷۵		۱۳۸۵	
	دختر	جمع	دختر	جمع
شمار جمعیت ۱۸ ساله	۶۶۰,۸۴۹	۱,۳۲۲,۸۰۸	۸۹۵,۶۹۱	۱,۸۲۵,۴۲۹
شمار دانش آموزان پیش دانشگاهی	۵۸,۵۴۳	۱۰۷,۳۴۵	۲۶۵,۵۳۴	۴۲۱,۱۵۸
درصد*	۸/۹	۸/۱	۲۹/۶	۲۳

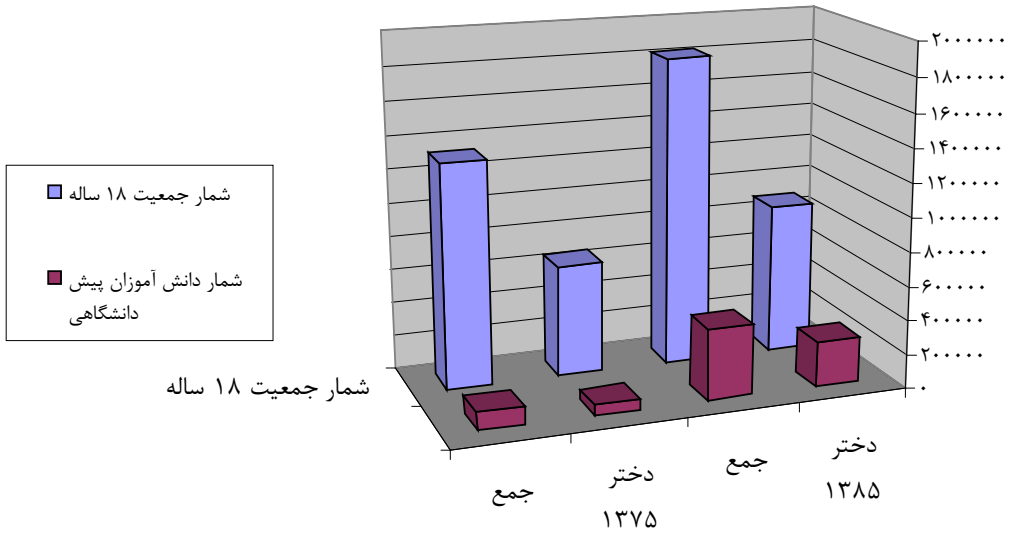

نمایه شماره ۷– پوشش آموزشی دختران در مقایسه با جمعیت جوانان ۱۸ سال در دهه های ۱۳۸۵ و ۱۳۷۵

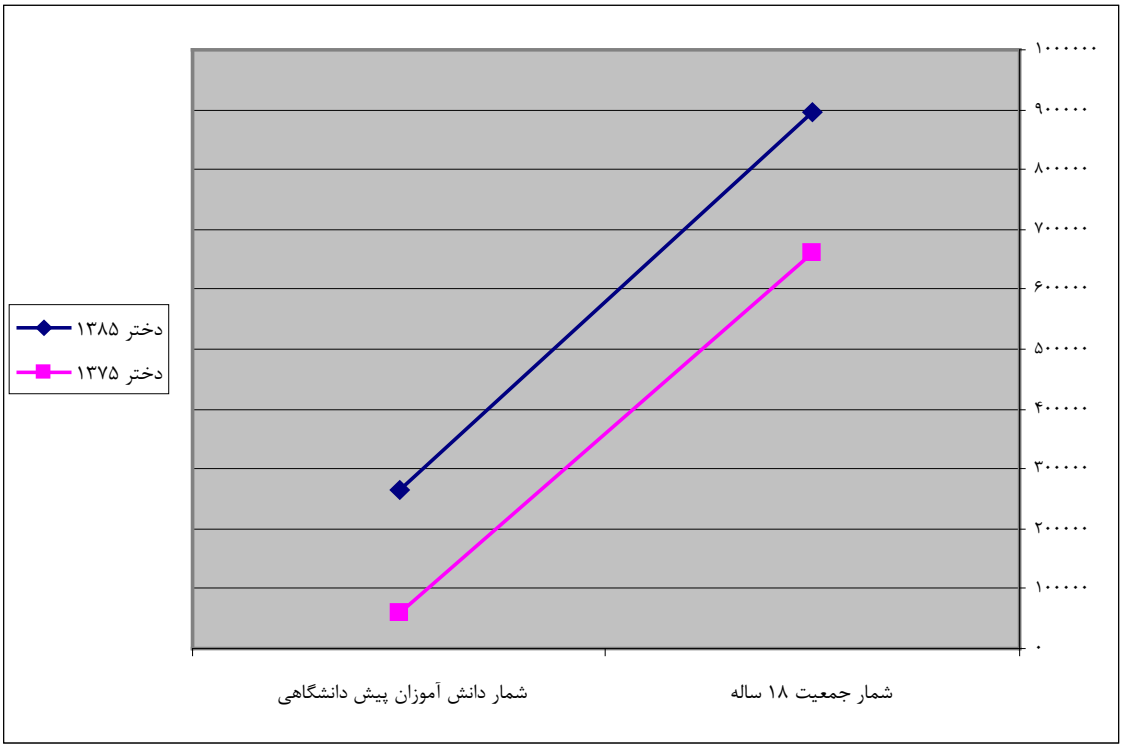

نمایه شماره ۸– فرایند دسترسی دختران به آموزش پیش دانشگاهی در مقایسه با جمعیت سنی ۱۸ سال در دهه‌های ۷۵ و ۸۵

همانگونه که در جدول و نمایه شماره ۴ دیده می‌شود، به دلیل تغییرات ساختاری در نظام آموزش متوسطه، در سال‌های آغازین، این تغییرات ضریب پوشش تحصیلی، تنها حدود ۹ درصد دختران را، در سال ۱۳۷۵، در برمی‌گیرد. در عین حال ضریب پوشش تحصیلی دختران در دوره پیش دانشگاهی، در همان سال، نسبت به پسران فزونی نشان می‌دهد. نکته قابل تأمل‌تر، افزایش فاصله میان دختران و پسران در دسترسی به دوره پیش دانشگاهی در دهه ۱۳۸۰ است. یعنی در سال مورد مطالعه، سال ۱۳۸۵ تنها ۳۷ درصد دانش آموزان دوره پیش دانشگاهی را پسران و ۶۳ درصد را دختران تشکیل می‌دهند. بدیهی است که ریشه کاوی این شکاف جنسیتی در دسترسی به دوره پیش دانشگاهی به سود دختران و کاهش انگیزه یا توان پسران برای ادامه تحصیل در این دوره آموزشی نیازمند تحلیل با رویکردهای گوناگون است. اما ریشه آن هر چه که باشد، این شکاف طبیعتاً خود را در سطوح بعدی آموزش عالی بازتاب خواهد داد. بنابراین دور از ذهن نخواهد بود که چنین نتیجه گرفت که یکی از دلایل اصلی افزایش دسترسی دختران به آموزش عالی، در تغییرات بافت جنسیتی در دوره‌های آموزشی قبل از آموزش عالی ریشه دارد.

نکته دیگری که در جدول شماره ۴ توجه را به خود جلب می‌کند، این است که به رغم رشد ۳۳۲ درصدی ضریب پوشش تحصیلی دختران در دوره پیش دانشگاهی، بیش از ۷۰ درصد این رده سنی دختران به آموزش پیش دانشگاهی دسترسی ندارند. وانگهی از کل جمعیتی که می‌توانند بالقوه به این دوره آموزشی راه یابند ۷۸ درصد محروم از دسترسی هستند و سهم پسران در این محرومیت بیش از دختران است. به سخنی دیگر، ۶۳ درصد دانش آموزان دوره پیش دانشگاهی را دختران تشکیل می‌دهند و تنها ۳۷ درصد این دانش آموزان را پسران تشکیل می‌دهند. در ارتباط با کل جمعیت پسران، این شکاف گسترده‌تر می‌شود. بدین معنا که اگر دختران در میان همنوعان خود ۲۹/۶ درصد دانش آموزان دوره پیش دانشگاهی را تشکیل می‌دهند، سهم پسران به نسبت جنسیتی خودشان به ۱۶/۸ درصد کاهش یافته است.

دلیل پافشاری بر نامتوازنی جنسیتی در دستیابی به دوره آموزش پیش دانشگاهی انتقال این عدم توازن در دستیابی به آموزش عالی است. به سخنی روشن‌تر با چشم‌پوشی از سایر دلایل آموزشی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، که می‌تواند موجب عدم توازن جنسیتی در دوره‌های آموزش عالی شود، شاید بتوان گفت ریشه آن را می‌توان در دوره‌های آموزشی قبل از دانشگاه جستجو کرد.

۵. پوشش تحصیلی آموزش عالی

ترسیم سیمای پوشش تحصیلی آموزش عالی را می‌توان با گروه سنی ۲۴-۱۸ انجام داد. این رده سنی، در عرصه جهانی به مثابه افراد لازم التحصیل آموزش دوره سوم یا آموزش عالی تلقی می‌شود. اما با توجه به تفاوت‌های ساختاری نظام آموزش متوسطه ایران که با ایجاد دوره پیش دانشگاهی موجب طولانی‌تر شدن دوره متوسطه شده است برای ترسیم سیمای پوشش تحصیلی آموزش عالی، مطالعه تطبیقی با گروه سنی ۲۴-۱۹ دنبال می‌شود.

جدول ۵: پوشش تحصیلی آموزشی عالی دختران در مقایسه با جمعیت رده سنی ۲۴-۱۹ در سال‌های ۶۵، ۷۵ و ۸۵

سال و جنسیت / شرح	۱۳۶۵		۱۳۷۵		۱۳۸۵	
	دختر	جمع	دختر	جمع	دختر	جمع
شمار جمعیت رده سنی ۲۴-۱۹	۳,۰۳۶,۴۱۸*	۶,۱۰۵,۸۷۴	۳,۲۵۵,۸۹۸	۶,۳۸۵,۵۸۹	۵,۳۶۳,۵۲۳	۱۰,۷۳۹,۱۹۰
شمار دانشجویان دوره کاردانی و کارشناسی	۵۴,۰۸۹	۲۱۹,۴۷۸	۴۴۳,۷۵۰**	۱,۱۳۵,۵۷۵	۱,۴۰۳,۰۶۰	۲,۶۴۷,۵۷۶
درصد*	۱/۸	۳/۶	۱۳/۶	۱۷/۸	۲۶/۲	۲۴/۷

* به دلیل نبود دوره پیش دانشگاهی در دهه منتهی به سال ۱۳۶۵، شمار جمعیت گروه ۲۴-۱۸ آورده شده است.

** به دلیل در دسترس نبودن شمار دانشجویان دانشگاه آزاد در سال ۱۳۷۵، شمار دانشجویان سال ۱۳۷۶ آن دانشگاه منظور شده است.

[1]-thirtiery

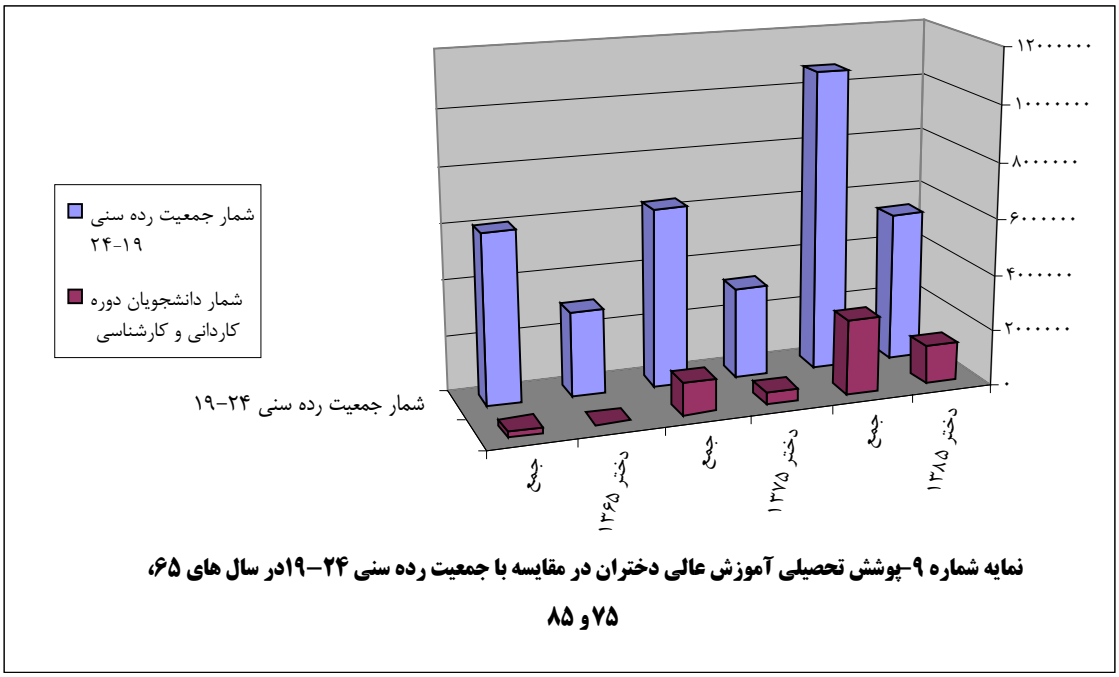

نمایه شماره ۹-پوشش تحصیلی آموزش عالی دختران در مقایسه با جمعیت رده سنی ۲۴-۱۹در سال های ۶۵، ۷۵ و ۸۵

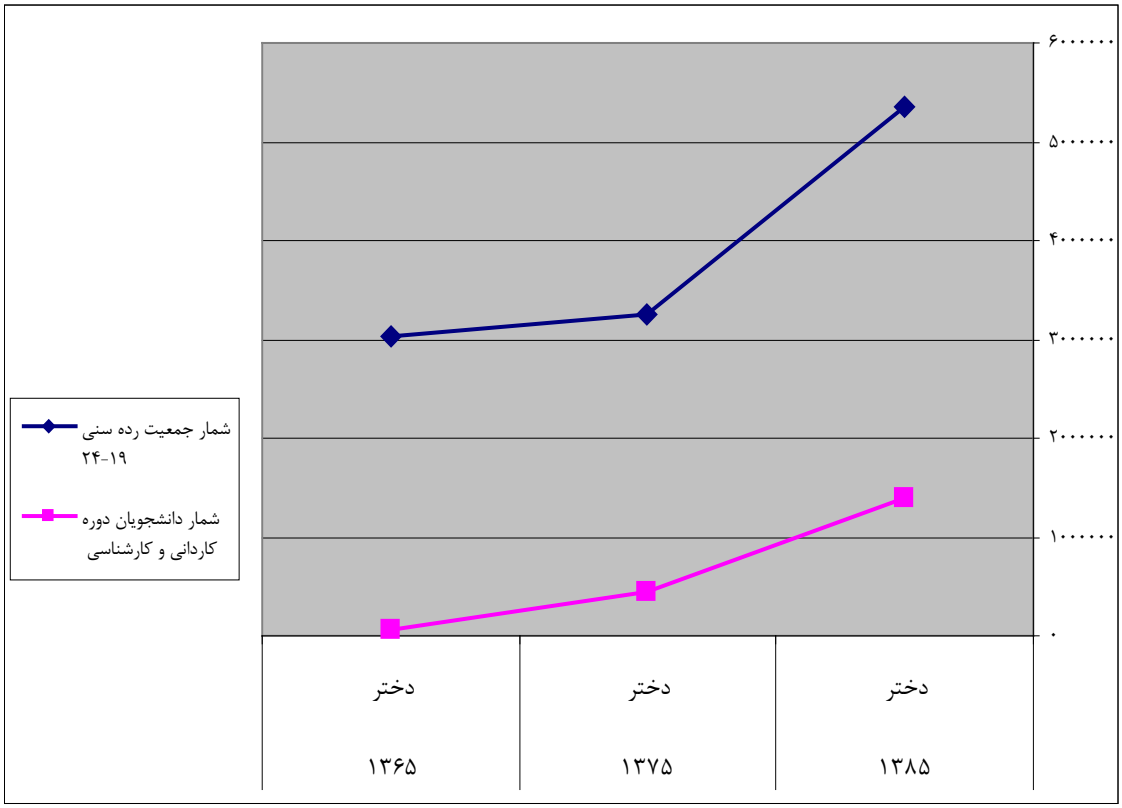

نمایه شماره ۱۰-فرایند دسترسی دختران به آموزش عالی در مقایسه با جمعیت سنی ۲۴-۱۹سال در دهه‌های ۸۵-۱۳۶۵

نخستین نکته‌ای که در جدول و نمایه شماره ۵ چشمگیر است، رشد کمی افزایش دسترسی به آموزش عـالی در دو دهه گذشته، یعنی دهه ۸۵-۱۳۷۵ است. به گونه‌ای که شمار کل دانشجویان کشور از ۲۱۹,۴۷۸ نفر در سال ۱۳۶۵، نرخ رشد ۴۱۷ درصدی در طول یک دهه به ۱,۱۳۵,۵۷۵ نفر می‌رسد. در ادامه در دهه دوم مورد مطالعه، این شمار با نرخ رشد ۱۱۰ درصد به ۲,۶۴۷,۵۷۶ می‌رسد که نرخ رشد بسیار بالایی در گسـترش آمـوزش عـالی کشور به شمار می‌رود. دومین نکته قابل ملاحظه در جدول و نمایه شماره ۵، رشد چشـمگیر افـزایش دسترسـی دختران به آموزش عالی در دوره کاردانی و کارشناسی است. به سـخنی روشـن‌تر شـمار دختـران دانشـجوی از ۵۴,۰۸۹ نفر در سال ۱۳۶۵، با نرخ رشد ۷۲۰ درصدی در نیمه دهه هفتاد به ۴۴۳,۷۵۰ نفر می‌رسد. اما بـه رغـم این رشد انفجارگونه کمی، این شمار تنها ۱۳/۶ درصد دختران گروه سـنی ۲۴-۱۹ را پوشـش می‌دهـد، کـه در مقایسه با پوشش ۱/۸ درصدی، دهه پیشین، رقم بسیار چشمگیری است. در عین حال، اگر چه، شـمار و درصـد پذیرفته شدگان و ثبت‌نام شدگان دختر از نیمه دهه ۱۳۷۰، در مقایسه با پسران، رونـدی فزاینـده‌تر می‌گیرد،امـا همان گونه که داده‌های سال ۱۳۷۵ نشان می‌دهد، دانشجویان دختر تا این زمان تنها ۳۹ درصـد از دانشـجویان کل کشور را تشکیل می‌دادند و ۶۱ درصد باقیمانـده را دانشـجویان پسـر تشـکیل می‌دادنـد. در مجمـوع شـمار دانشجویان، در سال ۱۳۷۵، ۱۷/۸ درصد گروه جمعیتی لازم التحصیل را تشکیل می‌داد.

نکته سوم، پیشی گرفتن دختران در دستیابی به آموزش عالی، در دهه پایانی این مطالعـه تـا نیمـه دهـه ۱۳۸۰ است. داده‌های آماری سال ۱۳۸۵ که در جدول شماره ۵ بازتاب یافته است، شمار دختران دانشجو در دوره‌هـای کاردانی و کارشناسی ۵۳ درصد از کل دانشجویان کشور را تشکیل می‌دهند، که تنها ۳ درصـد بـیش از پسـران است. درخور یادآوری است صرف‌نظر از تحرک و پویایی جامعه زنان در عرصه جامعه جهانی که موجـب پیشـی گرفتن آنها در دستیابی به آموزش عالی در بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه شده است کـه از فرصت‌های برابر برخوردار بوده‌اند.

سیمای پوشش تحصیلی دختران و فرایند گسترش آن در سه دهه گذشته

برای ترسیم سیمای کلی وضعیت پوشش تحصیلی، نمایه هرم گونه شماره ... ترسیم شده است. روشی که برای ترسیم این هرم جمعیت شناختی دسترسی به آموزش به کار بسته شده است به شرح زیر می‌باشد:

- پایین‌ترین رده هرم در برگیرنده شمار دانش آموزان سال پایانی دوره ابتدایی (پنجم ابتدایی)، سال مورد نظر به عنوان، متقاضیان دوره راهنمایی سال بعد در نظر گرفته شده است.
- رده دوم هرم، شمار دانش آموزان سال نخست دوره راهنمایی در سال تحصیلی بعد را در نظر می‌گیرد که می‌تواند نشانگر پوشش تحصیلی دانش آموختگان دوره ابتدایی به شمار آید.[۱]
- رده سوم هرم نمایانگر شمار دختران سال پایانی (سال سوم) دوره راهنمایی است که در واقع به طور بالقوه می‌تواند به مثابه متقاضیان سال نخست دوره دبیرستان به شمار آیند.
- رده چهارم هرم، شمار دختران دانش آموز دبیرستانی سال نخست، در سال‌های مورد مطالعه، را نشان می‌دهد که می‌تواند نشانگر پوشش تحصیلی دانش آموختگان دختر دوره راهنمایی نیز تلقی شود.
- رده پنجم هرم، شمار دانش آموزان سال پایان دبیرستان و پیش دانشگاهی[۲]را نشان می‌دهد، که در واقع بخش مهمی از متقاضیان دسترسی[۳]به آموزش عالی را تشکیل می‌دهند.
- و بالاخره رده ششم هرم، شمار پذیرفته شدگان سال نخست دانشگاه را پوشش می‌دهد که بخش گسترده‌ای از آنان را دانش آموختگان همان سال دوره پایان دبیرستان را تشکیل می‌دهند.

درخور یادآوری است که این هرم نمای کلی از وضعیت پوشش تحصیلی دختران به دست می‌دهد. اما باید در نظر داشت که به دلیل در دسترس نبودن شمار برخی داده‌ها مانند شمار مردودین دوره‌های تحصیلی، که موجب باقی ماندن آنها در دوره تحصیلی قبلی می‌شود این شمار در داده‌ها نادیده انگاشته شده است.

---

[۱] - به دلیل در دسترس نبودن شمار مردودین سال پنجم در سال مورد مطالعه و همچنین دانش آموزان نخست راهنمایی، داده‌های مربوط به مردودین دوره‌های آموزشی نیز نادیده انگاشته شده است.

[۲] -

[۳] -

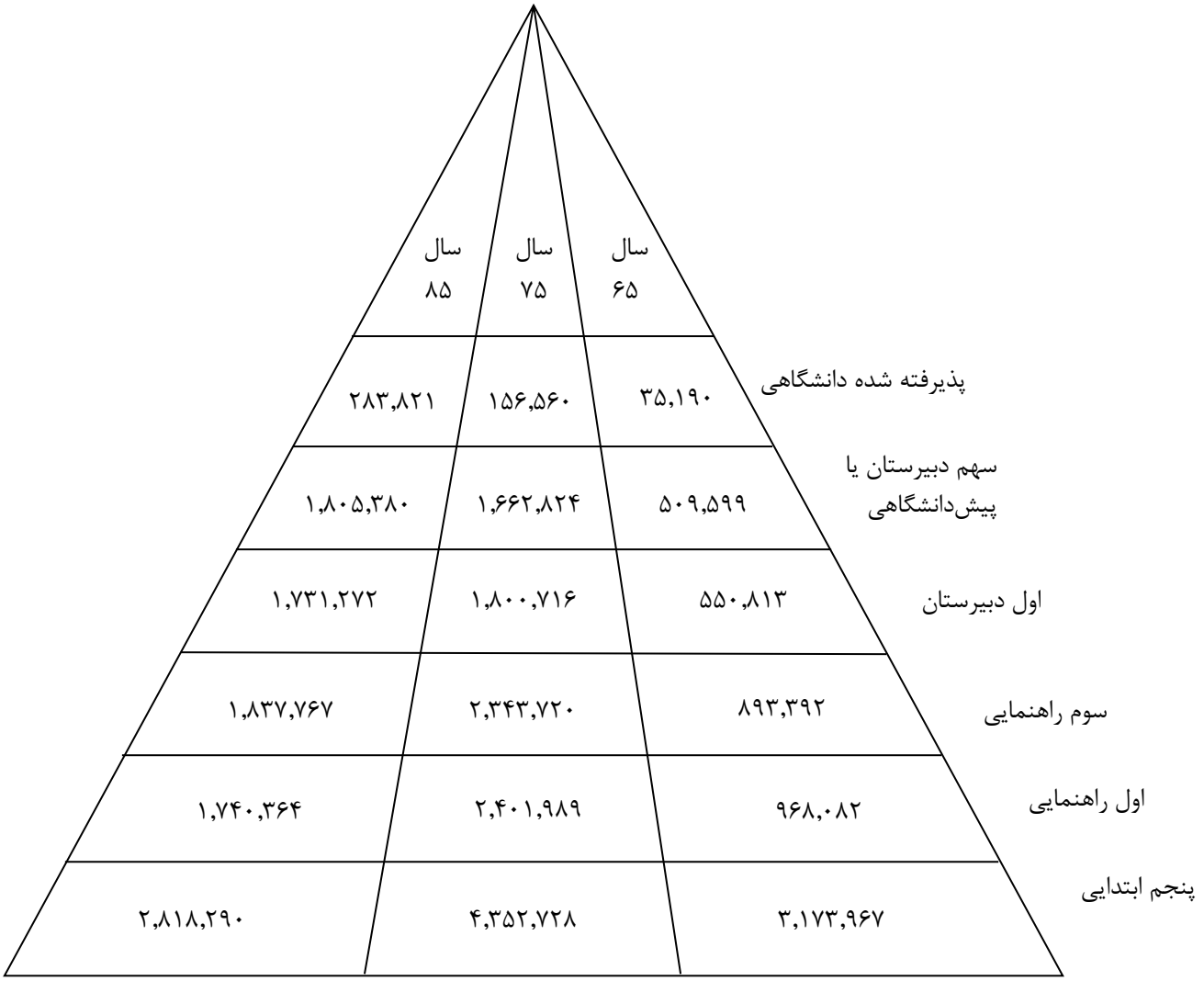

نمایه شماره ۱۱: هرم جمعیت شناختی پوشش تحصیلی دختران در سال‌های ۶۵، ۷۵ و ۸۵ در دوره‌های گوناگون آموزشی

حال بر مبنای این هرم جمعیت شناختی می‌توان به تحلیل توصیفی- تطبیقی آماری دستیابی دختران به دوره‌های مختلف آموزشی در سه مقطع دهه‌های ۷۵،۶۵ و ۸۵ پرداخت.

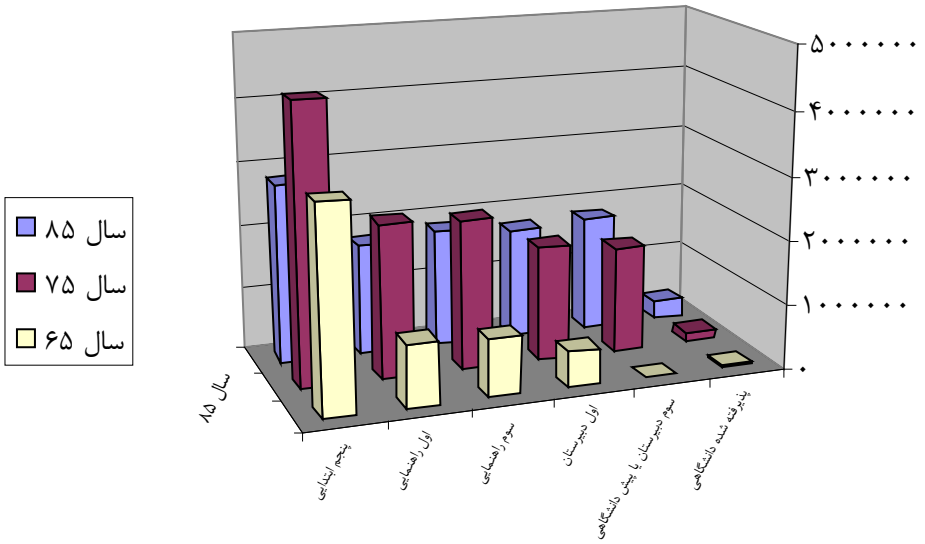

نمایه شماره ۱۲-پوشش تحصیلی دختران در سال های ۶۵، ۷۵ و ۸۵ در دوره های گوناگون آموزشی

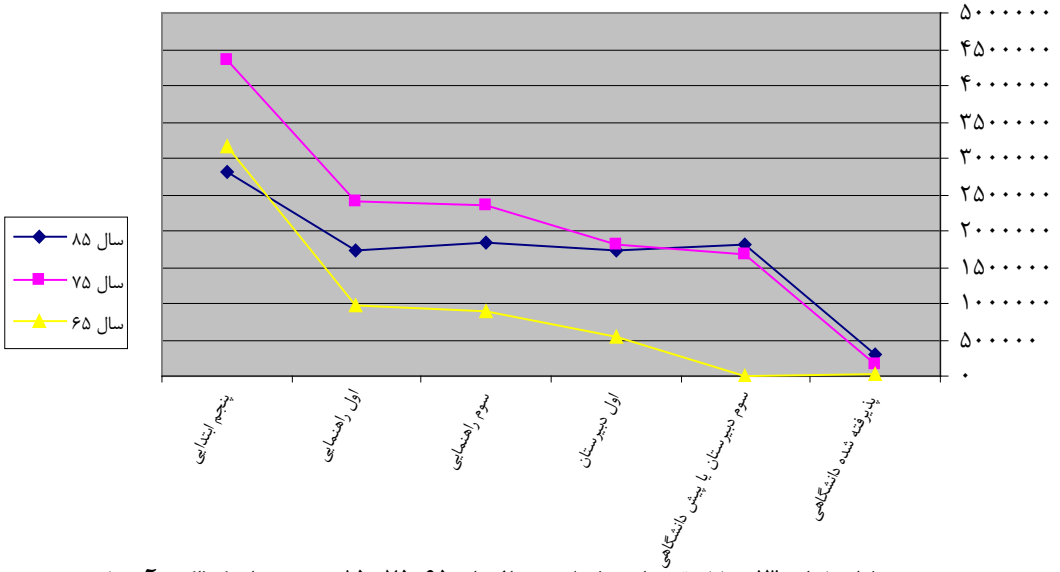

نمایه شماره ۱۳-پوشش تحصیلی دختران در سال های ۶۵، ۷۵ و ۸۵ در دوره های گوناگون آموزشی

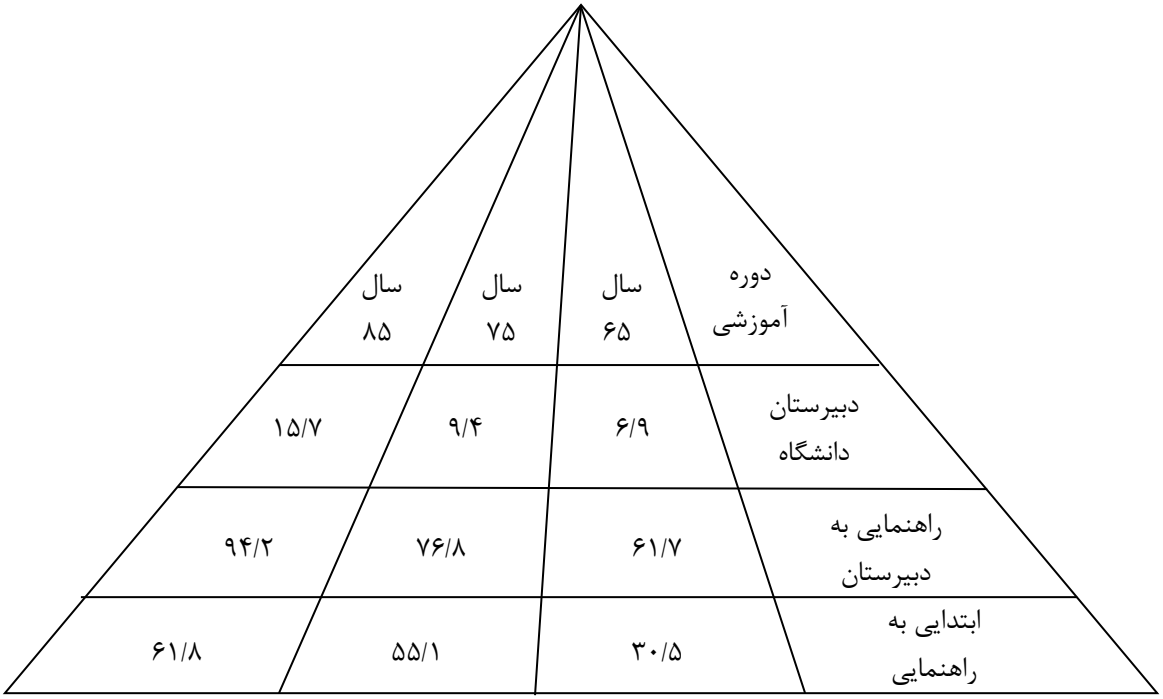

نمایه شماره ۱۴: هرم جمعیت شناختی فرایند گسترش دستیابی دختران به دوره‌های مختلف آموزشی در سه دهه ۶۵، ۷۵ و ۸۵

نمایه شماره ... فرایند گسترش پوشش تحصیلی را در سه دهه پیشین به خوبی نشان می‌دهد. به گونه‌ای که پوشش تحصیلی دهه ۶۵ در مقایسه با دهه ۷۵ از دوره ابتدایی به راهنمایی با نرخ رشد ۸۰/۷ و در مقایسه با سال ۸۵، با نرخ رشد ۱۰۰/۲ درصدی روبرو بوده است.

در گذار از دوره راهنمایی به دبیرستان،در فاصله زمانی مشابه، نخست شاهد رشد ۲۴/۵ درصدی در دهه ۷۵ و سپس با نرخ ۵۲/۷ درصدی در دهه ۸۵ روبرو بوده‌ایم.

و در نهایت، نرخ رشد دانش آموختگان دوره متوسطه که به تحصیلاتی عالی دست می‌یابند، در دهه ۷۵ با نرخ ۳۶/۲ درصدی و در دهه ۸۵ نسبت به دهه ۶۵ با نرخ ۱۲۷/۵ درصدی روبرو بوده که همگی فرایند رو به گسترشی را طی کرده‌اند.

در عین حال، باید در نظر داشت، دوره‌های آموزشی به ویژه در دوره گذار از مرحله ابتدایی به راهنمایی و همچنین از دوره متوسطه به دانشگاه امکان گسترش زیادی دارند و نیازمند برنامه‌ریزی‌های دقیق‌تر و

مناسب‌تری هستند. روشن است این افزایش‌های کمی زمانی اثربخش‌تر و معنادارتر خواهند بود با توسعه کیفی مناسبی نیز همراه باشند.

سهم و نقش زنان در آموزش عالی

الف- ثبت‌نام شدگان

برای نمایاندن سهم و نقش زنان در آموزش عالی، با مروری بر وضعیت دستیابی آنان به آموزش دانشگاهی در سه دهه گذشته آغاز می‌کنیم. منظور از ثبت‌نام شدگان، شماری از متقاضیان آموزش عالی است که هر ساله موفق به ثبت‌نام در یکی از دوره‌های آموزش عالی می‌شوند. برای نشان دادن فرایند گسترش دستیابی به آموزش عالی، در هر دهه، شمار ثبت‌نام شدگان دختر در هر دهه ثبت و سپس به بررسی آن می‌پردازیم. جدول شماره ۱ و ۲ شمار ثبت‌نام شدگان دختر در دوره‌های آموزشی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی غیرانتفاعی و دانشگاه آزاد اسلامی را به تصویر کشیده است.

جدول شماره ۶: شمار ثبت‌نام شدگان دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی دولتی و غیر انتفاعی در سه دهه ۸۵- ۱۳۶۵

نهاد و دوره آموزشی / دهه و جنسیت		دانشگاه ها و مراکز عالی دولتی و غیرانتفاعی					
		کاردانی	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکترای حرفه ای	دکترای تخصصی	جمع
دهه ۱۳۶۵	دختر	۱۳۲۷۹	۲۷۱۳۸	۱۰۵۰	۲۸۹۶	۹۸۴	۴۵۳۱۱
	جمع	۲۴۷۳۱	۶۷۳۹۸	۳۰۱۳	۹۸۱۹	۱۲۹۲	۱۰۶۲۵۳
	درصد	۵۳/۷	۴۰/۲	۳۴/۹	۲۹/۴	۷۶/۱	۴۲/۷
دهه ۱۳۷۵	دختر	۳۹۹۰۸	۲۱۱۷۲۸	۵۰۸۴	۱۴۹۰۶	۴۱۰۲	۲۷۵۷۲۸
	جمع	۱۵۳۸۳۶	۵۸۳۳۸۳	۳۴۳۳۷	۴۶۰۵۹	۱۱۸۱۷	۸۲۹۴۳۲
	درصد	۳۳/۶	۳۶/۳	۴/۹	۳۲/۴	۳۴/۷	۳۳/۳
دهه ۱۳۸۵	دختر	۲۳۱۴۲۵	۹۳۴۶۰۸	۴۶۸۷۱	۲۳۱۷۱	۷۲۵۱	۱۲۴۳۳۲۶
	جمع	۵۷۹۰۷۲	۱۵۵۲۵۲۵	۳۸۴۶۵۵	۴۱۱۸۹	۲۵۴۲۰	۲۵۸۲۸۶۱
	درصد	۴۰	۶۰/۲	۱۲/۲	۵۶	۲۸/۵	۴۸/۱

جدول شماره ۷: شمار ثبت‌نام شدگان دانشگاه آزاد اسلامی در سه دهه ۸۵- ۱۳۶۵

نهاد و دوره آموزشی / دهه و جنسیت		دانشگاه آزاد اسلامی					
		کاردانی	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکترای حرفه ای	دکترای تخصصی	جمع
دهه ۱۳۶۵	دختر	۱۲	۴۰۲۷	۰	۱	۱۳	۴۰۵۳
	جمع	۱۳۸	۱۲۰۳۹	۱	۲	۹۵	۱۲۲۷۵
	درصد	۸/۷	۳۳/۴	۰	۵۰	۱۳/۷	۳۳
دهه ۱۳۷۵	دختر	۶۳۳۱۸	۳۰۹۲۹۰	۷۳۵۹	۱۹۳	۲۳۰	۳۸۰۳۹۰
	جمع	۲۱۳۲۶۳	۱۰۹۰۸۶۵	۳۳۳۱۰	۴۴۵	۱۶۴۷	۱۳۳۹۵۳۰
	درصد	۲۹/۷	۲۸/۳	۲۲	۴۳/۳	۴/۸	۲۸/۴
دهه ۱۳۸۵	دختر	۲۷۱۷۱۳	۵۰۳۳۹۱	۱۸۶۲۱	۳۹۰۴	۶۵۱	۷۹۸۲۸۰
	جمع	۸۵۴۹۵۱	۱۴۶۲۴۲۵	۷۰۵۰۰	۱۳۳۱۲	۳۲۱۴	۲۴۰۴۴۰۲
	درصد	۳۱/۸	۳۴/۴	۲۶/۴	۲۹/۳	۲۰/۲	۳۳/۲

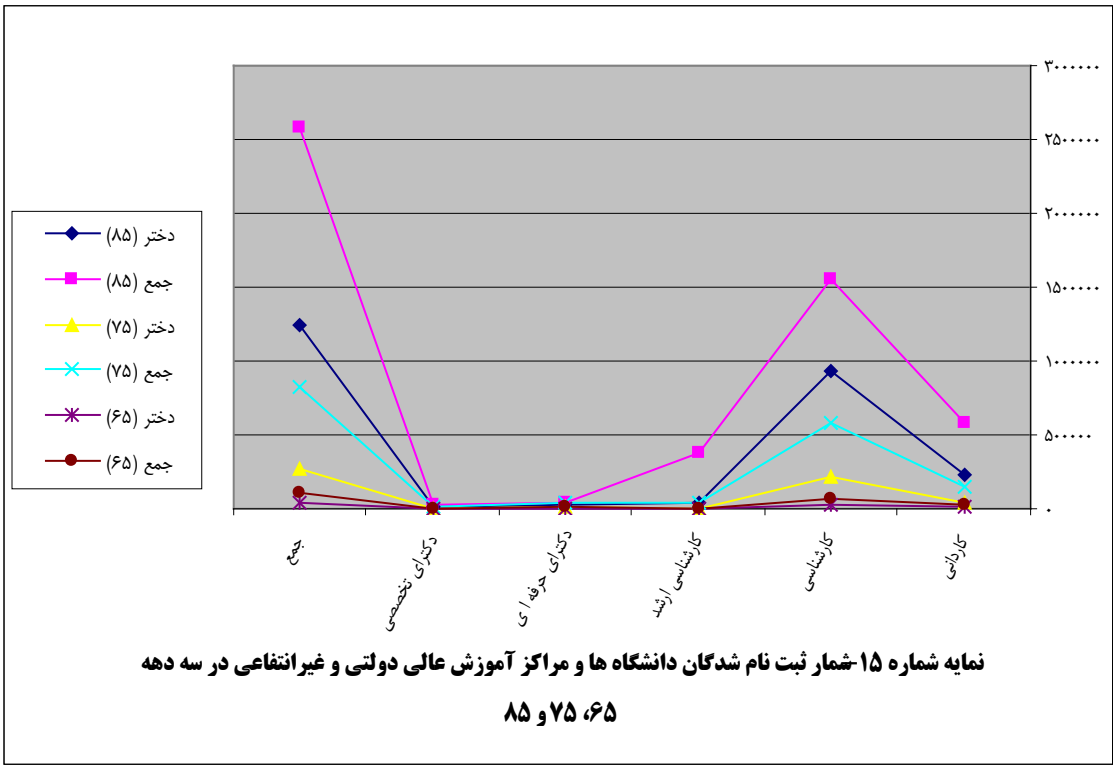

نمایه شماره ۱۵-شمار ثبت نام شدگان دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی دولتی و غیرانتفاعی در سه دهه ۶۵، ۷۵ و ۸۵

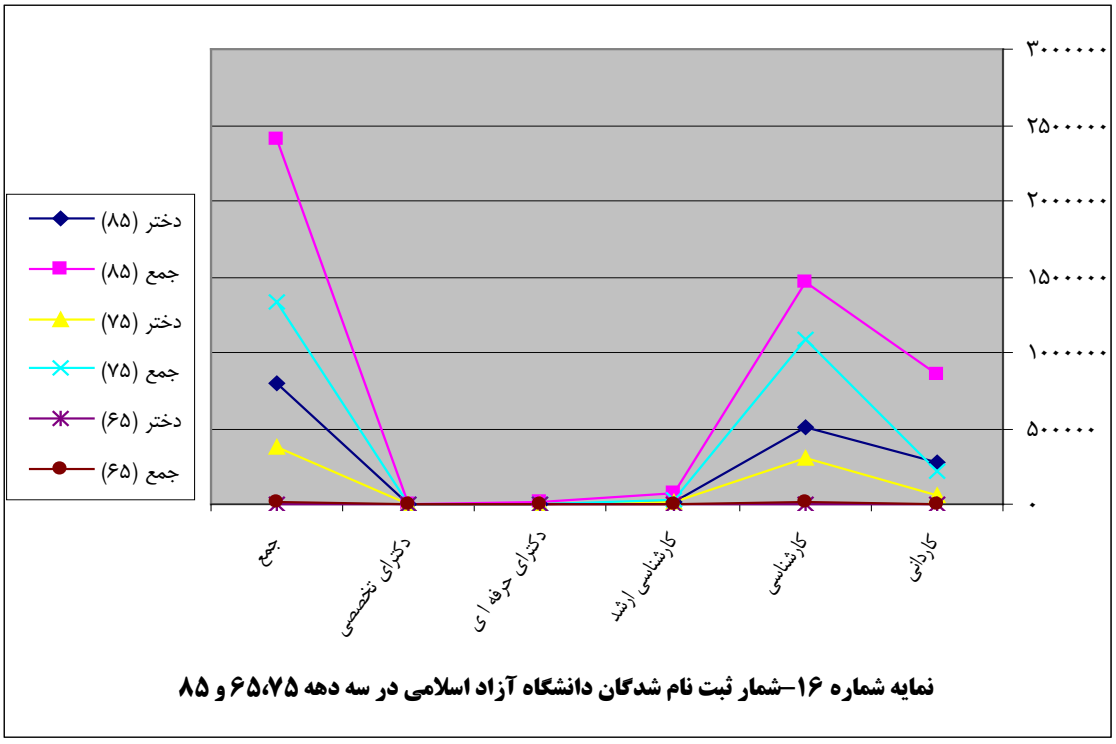

نمایه شماره ۱۶–شمار ثبت نام شدگان دانشگاه آزاد اسلامی در سه دهه ۶۵،۷۵ و ۸۵

نخستین نکته‌ای که در جدول‌های شماره ۶ و ۷، نظر را به خود جلب می‌کند، گسترش دستیابی دختران در دستیابی به آموزش عالی است. به گونه‌ای که شمار کل ثبت‌نام شدگان دختر در دهه ۱۳۶۵،از ۴۹,۳۶۴ نفر، در دهه ۱۳۷۵ به

۶۵۶,۱۱۸ و بالاخره در دهه ۱۳۸۵ به ۲,۰۴۱,۶۰۶ نفر می‌رسد که حکایت از گسترش کمّی سریع دستیابی به آموزش عالی است.

نکته دوم قابل تأمل در داده‌های جدول شماره ۶ نوسان پدید آمده در سهم ثبت‌نام شدگان دختر در دهه ۱۳۷۵، در دانشگاه‌های سراسر کشور است. به گونه‌ای که درصد کل ثبت‌نام شدگان دختر در دهه ۱۳۶۵، ۴۲/۷ درصد در دانشگاه‌ها و مراکز عالی دولتی و غیر انتفاعی و در دانشگاه آزاد اسلامی ۲۲ درصد از کل ثبت‌نام شدگان را پوشش می‌دهد. در حالی که در دهه ۱۳۷۵، این رقم در دانشگاه‌ها و مراکز عالی دولتی و غیرانتفاعی به ۳۳/۳ درصد و در دانشگاه آزاد اسلامی به ۲۸/۴ درصد کاهش می‌یابد. اما در دهه پایانی مورد مطالعه، یعنی دهه ۱۳۸۵، بار دیگر شاهد افزایش سهم دختران در دستیابی به آموزش عالی که در دانشگاه‌های دولتی و غیرانتفاعی هستیم و این سهم به ۴۸/۱ درصد می‌رسد. اما سهم دختران در دانشگاه آزاد، اگر چه نسبت به دهه پیشین افزایش یافته است، اما در سطح دهه ۶۵ باقی مانده است.

سهم دختران در دستیابی به دوره کاردانی

به طور کلی شمار دخترانی که، در این سه دهه،به این دوره آموزشی دست یافته‌اند، روند رو به گسترش را طی کرده است. نرخ رشد این دستیابی در دانشگاه‌ها و مراکز دولتی و غیرانتفاعی در دهه ۱۳۷۵ نسبت به دهه پیشین،۲۰۰ درصد و سپس در مقایسه با دهه ۴۸۰،۱۳۸۵ درصد بوده است. اما سهم دختران به رغم این گسترش فزاینده، از ۵۳/۷ درصد در دهه ۶۵،نخست به ۳۳/۶ درصد کاهش و سپس در دهه ۱۳۸۵ دوباره به ۴۰ درصد افزایش می‌یابد.

اما، سهم دختران در دستیابی به دوره کاردانی در دانشگاه آزاد اسلامی، روند بالا رونده‌ای داشته است: از ۸/۷ درصد، در دهه ۱۳۶۵، نخست به ۲۹/۷ درصد در دهه ۱۳۷۵ و بالاخره به ۳۱/۸ درصد در دهه ۱۳۸۵ افزایش می‌یابد.

جدول شماره ۸: پوشش تحصیلی دختران در دوره کاردانی در سال‌های ۸۵-۱۳۶۵

سال و جنسیت / نهاد آموزشی	۱۳۶۵		۱۳۷۵		۱۳۸۵	
	شمار دختران	درصد به کل ثبت‌نام شدگان	شمار دختران	درصد به کل ثبت‌نام شدگان	شمار دختران	درصد به کل ثبت‌نام شدگان
مراکز دولتی و غیر انتفاعی	۱۳۲۷۹	۵۳,۷	۳۹۹۰۸	۳۳/۶	۲۳۱۴۲۵	۴۰
دانشگاه آزاد اسلامی	۱۲	۸,۷	۶۳۳۱۸	۲۹/۷	۲۷۱۷۱۳	۳۱/۸
جمع	۱۳۲۹۱	۵۳/۴	۱۰۳,۲۲۶	۲۸/۱	۵۰۳۱۳۸	۳۵

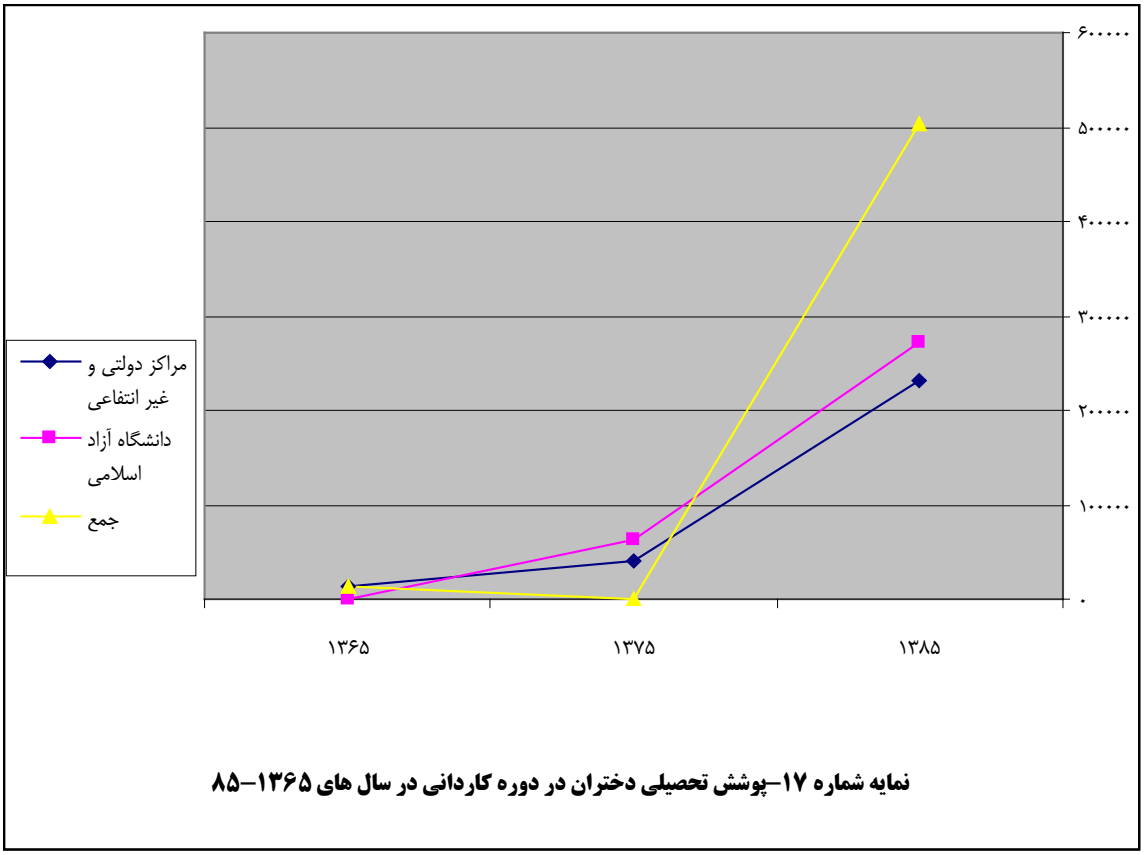

نمایه شماره ۱۷–پوشش تحصیلی دختران در دوره کاردانی در سال های ۱۳۶۵–۸۵

سهم دختران در دستیابی به دوره کارشناسی

دختران در دوره کارشناسی بیشترین سهم را نسبت به سایر دوره‌های آموزشی به خود اختصاص داده‌اند؛ به گونه‌ای که در دهه ۸۵، گوی سبقت را از پسران ربوده‌اند و در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی دولتی و غیرانتفاعی بیش از ۶۰ درصد از ثبت‌نام شدگان را پوشش می‌دهند.

در دانشگاه آزاد اسلامی نیز، اگر چه، همچنان سهم کمتری نسبت به پسران در دستیابی به این دوره آموزشی دارند، اما در مقایسه با سایر دوره‌ها از وضعیت دستیابی برتری برخوردارند. در عین حال، سهم دختران ثبت‌نام شده در دوره کارشناسی، به ۲۸/۳ درصد از کل ثبت‌نام شدگان کاهش می‌یابد، اما در دهه ۸۵ این سهم باز افزایش یافته و همچون دهه ۶۵، ۳۳/۴ درصد ثبت‌نام شدگان را پوشش می‌دهد.

در مجموع، سهم دختران در دستیابی به دوره کارشناسی در دانشگاه‌های سراسر کشور در طی سه دهه مورد مطالعه به ترتیب عبارتند از: دهه ۳۶/۸،۶۵ درصد، دهه ۳۲/۳،۷۵ درصد و دهه ۴۷/۸۵،۳ درصد

جدول شماره۹: پوشش تحصیلی دختران در دوره کارشناسی در سال‌های ۸۵-۱۳۶۵

سال و جنسیت / نهاد آموزشی	۱۳۶۵		۱۳۷۵		۱۳۸۵	
	شمار دختران	درصد به کل ثبت‌نام شدگان	شمار دختران	درصد به کل ثبت‌نام شدگان	شمار دختران	درصد به کل ثبت‌نام شدگان
مراکز دولتی و غیر انتفاعی	۲۷۱۳۸	۴۰/۲	۲۱۱۷۲۸	۳۶/۶	۹۳۴۶۰۸	۶۰/۲
دانشگاه آزاد اسلامی	۴۰۲۷	۳۳/۴	۳۰۹۲۹۰	۲۸/۳	۵۰۳۳۹۱	۳۴/۴
جمع	۳۱۱۶۵	۳۹/۲	۵۲۱۰۱۸	۳۱/۱	۱۴۳۷۹۹۹	۴۷/۷

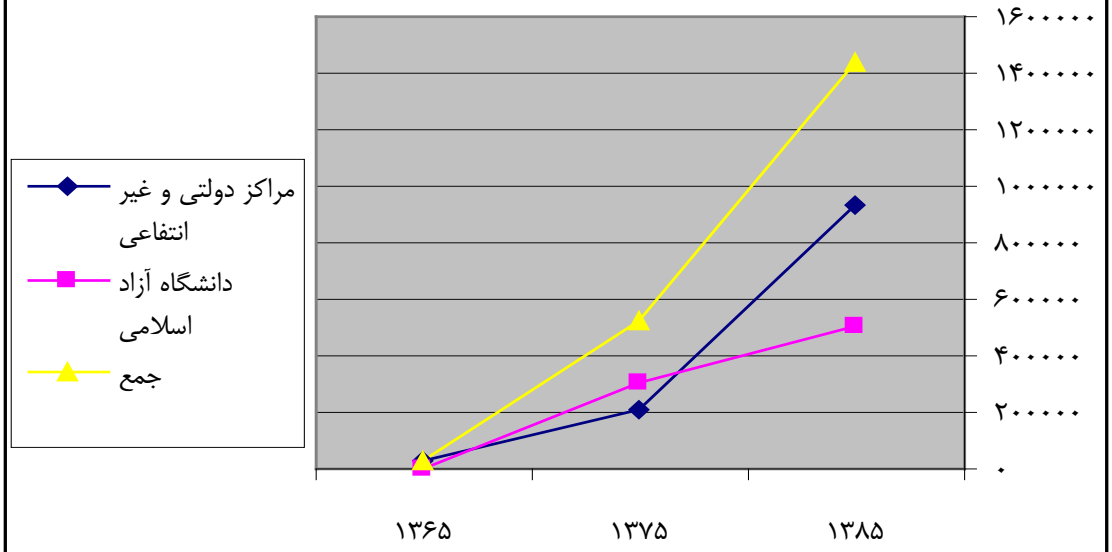

نمایه شماره ۱۸-پوشش تحصیلی دختران در دوره کارشناسی در سال های ۱۳۶۵-۸۵

سهم دختران در دستیابی به دوره کارشناسی ارشد

فرایند گسترش آموزش عالی، در سه دهه گذشته، دوره کارشناسی ارشد را نیز در برمی‌گیرد. در این فرایند، شمار دخترانی که به این دوره آموزشی دستیابی یافته‌اند، روند فزاینده‌ای را نشان می‌دهد. اما این روند فزاینده، دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی دولتی و غیرانتفاعی با نرخ رشد کاهنده همراه بوده است. به سخنی روشن‌تر، نرخ رشد دستیابی دختران به دوره کارشناسی ارشد، در مراکز دولتی و غیرانتفاعی دهه ۶۵، با دهه ۷۵ با نرخ رشد ۳۸۴ درصدی و دهه ۷۵ با دهه ۸۰ با نرخ ۸۲۲ درصدی روبرو بوده است. اما درصد ثبت‌نام شدگان دختر از ۳۴/۹ درصد در دهه ۶۵ به ۱۴/۹ درصد در دهه ۷۵ و ۱۲/۲ درصد در دهه ۸۵ کاهش یافته است.

در دانشگاه آزاد اسلامی، با توجه به آغاز کار این دانشگاه در نیمه نخست دهه ۶۵، علاوه بر برخورداری از نرخ رشد ۱۵۳ درصدی در دهه ۸۵ نسبت به دهه ۷۵، درصد پوشش دختران نیز از ۲۲ درصد به ۲۶/۴ درصد افزایش را نشان می‌دهد. در مجموع پوشش تحصیلی دختران، نسبت به کل ثبت‌نام شدگان در این دوره آموزش عالی، در دانشگاه‌های سراسر کشور در دهه ۷۵، ۱۸/۵ درصد و در دهه ۸۵، ۱۹/۳ درصد بوده است که روند رو به گسترش را طی کرده است.

جدول شماره۱۰: پوشش تحصیلی دختران در دوره کارشناسی ارشد در سال‌های ۸۵-۱۳۶۵

سال و جنسیت / نهاد آموزشی	۱۳۶۵		۱۳۷۵		۱۳۸۵	
	شمار دختران	درصد به کل ثبت‌نام شدگان	شمار دختران	درصد به کل ثبت‌نام شدگان	شمار دختران	درصد به کل ثبت‌نام شدگان
مراکز دولتی و غیر انتفاعی	۱۰۵۰	۳۴/۹	۵۰۸۴	۱۴/۹	۴۶۸۷۱	۱۲/۲
دانشگاه آزاد اسلامی	۰	۰	۷۳۵۹	۲۲	۱۸۶۲۱	۲۶/۴
جمع	۱۰۵۰	۳۴/۹	۱۲۴۴۳	۱۸/۴	۶۵۴۹۲	۱۴/۴

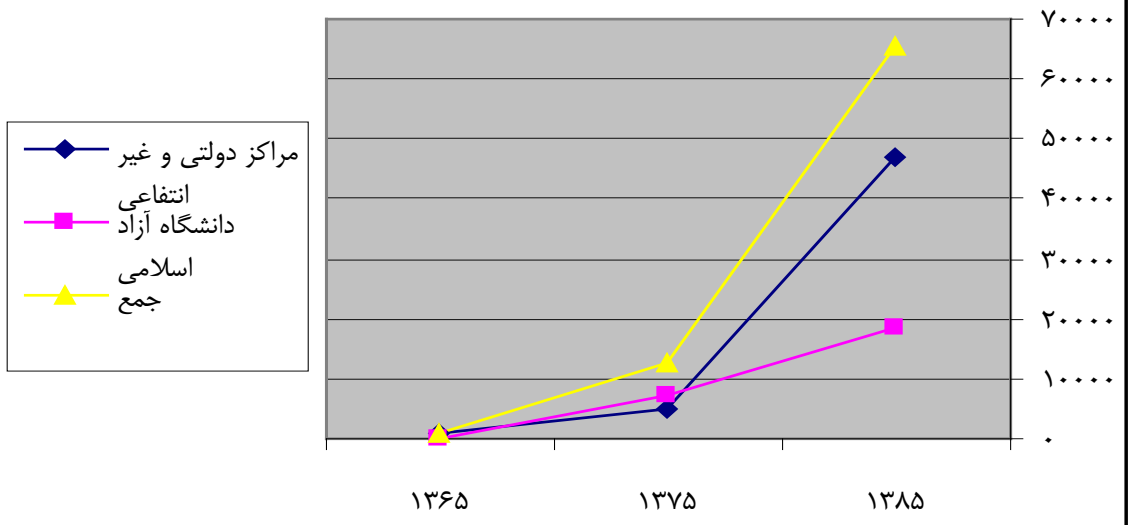

نمایه شماره ۱۹– پوشش تحصیلی دختران در دوره کارشناسی ارشد در سال های ۸۵–۱۳۶۵

سهم دختران در دستیابی به دوره دکترای حرفه‌ای

در دوره دکترای حرفه‌ای، سهم دختران در روند گسترش این دوره آموزشی،و همچنین نسبت آن به کل ثبت‌نام شدگان در مراکز دولتی فرایندی پیش رونده را دنبال کرده است؛ به گونه‌ای که نرخ رشد ثبت‌نام شدگان دختر در این دوره‌های آموزشی، در دهه ۷۵ و ۸۵ به ترتیب ۴۱۴/۷ درصد و ۵۵/۴ درصد بوده است.

وانگهی سهم دختران که در دهه ۲۹/۴،۶۵ درصد بوده است، نخست در دهه ۷۵ ۳۲/۴ درصد و سپس در دهه ۸۵ به ۵۶ درصد می‌رسد که نمایانگر تلاش دختران ایرانی در دستیابی به تحصیلات تکمیلی می‌باشد.

در دانشگاه آزاد اسلامی،اگر چه دستیابی دختران به این دوره آموزشی روندی فزاینده طی کرده است، اما بر عکس،سهم دختران با روندی کاهنده روبرو بوده است. به سخنی روشن‌تر، سهم ۵۰ درصدی دختران ثبت‌نام شده در این دوره آموزشی نخست از ۵۰ درصد در دهه ۶۵ به ۴۳/۳ درصد در دهه ۷۵ و سپس از ۲۹/۳ درصد در دهه ۸۵ کاهش می‌یابد.

در مجموع پوشش تحصیلی دختران نسبت به کل ثبت‌نام شدگان، در این دوره آموزش عالی در دانشگاه‌های سراسر کشور، در دهه ۶۵، ۳۹/۷ درصد، در دهه ۷۵، ۳۷/۹ و در دهه ۸۵، ۴۲/۷ درصد بوده است. به دیگر بیان،به رغم افزایش سهم دختران در دستیابی به این دوره آموزشی، و رشد فزاینده آن، نسبت سهم دختران در مقایسه با پسران کمتر است.

جدول شماره۱۱: پوشش تحصیلی دختران در دوره دکترای حرفه‌ای در سال‌های ۸۵-۱۳۶۵

سال و جنسیت / نهاد آموزشی	۱۳۶۵		۱۳۷۵		۱۳۸۵	
	شمار دختران	درصد به کل ثبت‌نام شدگان	شمار دختران	درصد به کل ثبت‌نام شدگان	شمار دختران	درصد به کل ثبت‌نام شدگان
مراکز دولتی و غیر انتفاعی	۲۸۹۶	۲۹/۴	۱۴۹۰۶	۳۲/۴	۲۳۱۷۱	۵۶
دانشگاه آزاد اسلامی	۱	۵۰	۱۹۳	۴۳/۳	۳۹۰۴	۲۹/۳
جمع	۲۸۹۷	۲۹/۵	۱۵۰۹۹	۳۱/۷	۲۷۰۷۵	۴۹/۷

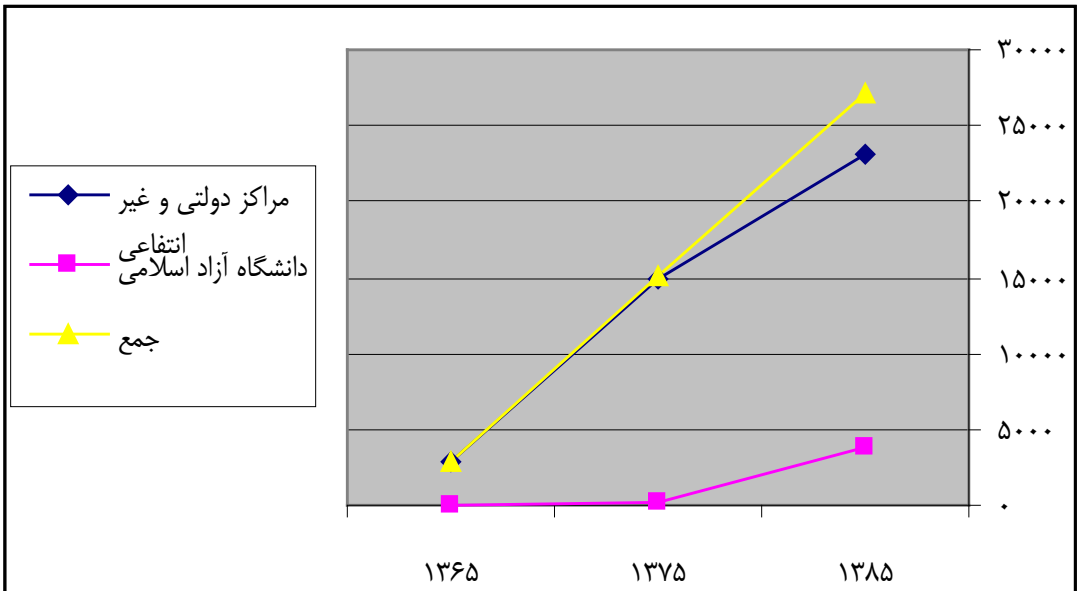

نمایه شماره ۲۰– پوشش تحصیلی دختران در دوره دکترای حرفه ای در سال های ۱۳۶۵–۸۵

سهم دختران در دستیابی به دوره دکترای تخصصی

چندان دور از انتظار نیست که با توجه به بالاتر بودن سهم دانشجویان پسر و در نتیجه دانش آموختگان آنها در دوره‌های کارشناسی و به ویژه کارشناسی ارشد، در دهه‌ها و حتی سال‌های پیشین که پیش نیاز دستیابی به دوره دکترای تخصصی است، سهم دستیابی دختران به دوره آموزشی، پایین‌تر از پسران باشد. در عین حال، این دوره آموزشی نیز روند کمیّ رو به گسترش را طی کرده است. از جمله، دستیابی دختران به دوره دکترای تخصصی در مراکز دولتی و غیر انتفاعی، در دهه ۷۵ نسبت به دهه ۶۵ با نرخ رشد ۳۱۶/۹ درصدی و دهه ۸۵ نسبت به دهه ۷۵ با نرخ رشد ۸۴/۵ درصدی روبرو بوده است.

جدول شماره۱۲: پوشش تحصیلی دختران در دوره دکترای تخصصی در سال‌های ۸۵-۱۳۶۵

سال و جنسیت / نهاد آموزشی	۱۳۶۵		۱۳۷۵		۱۳۸۵	
	شمار دختران	درصد به کل ثبت‌نام شدگان	شمار دختران	درصد به کل ثبت‌نام شدگان	شمار دختران	درصد به کل ثبت‌نام شدگان
مراکز دولتی و غیر انتفاعی	۹۸۴	۷۶/۱	۴۱۰۲	۳۴/۷	۷۲۵۱	۲۸/۵
دانشگاه آزاد اسلامی	۱۳	۱۳/۷	۲۳۰	۱۴/۸	۶۵۱	۲۰/۲
جمع	۹۹۷	۷۱/۹	۴۳۳۲	۳۲/۲	۷۹۰۲	۲۷/۶

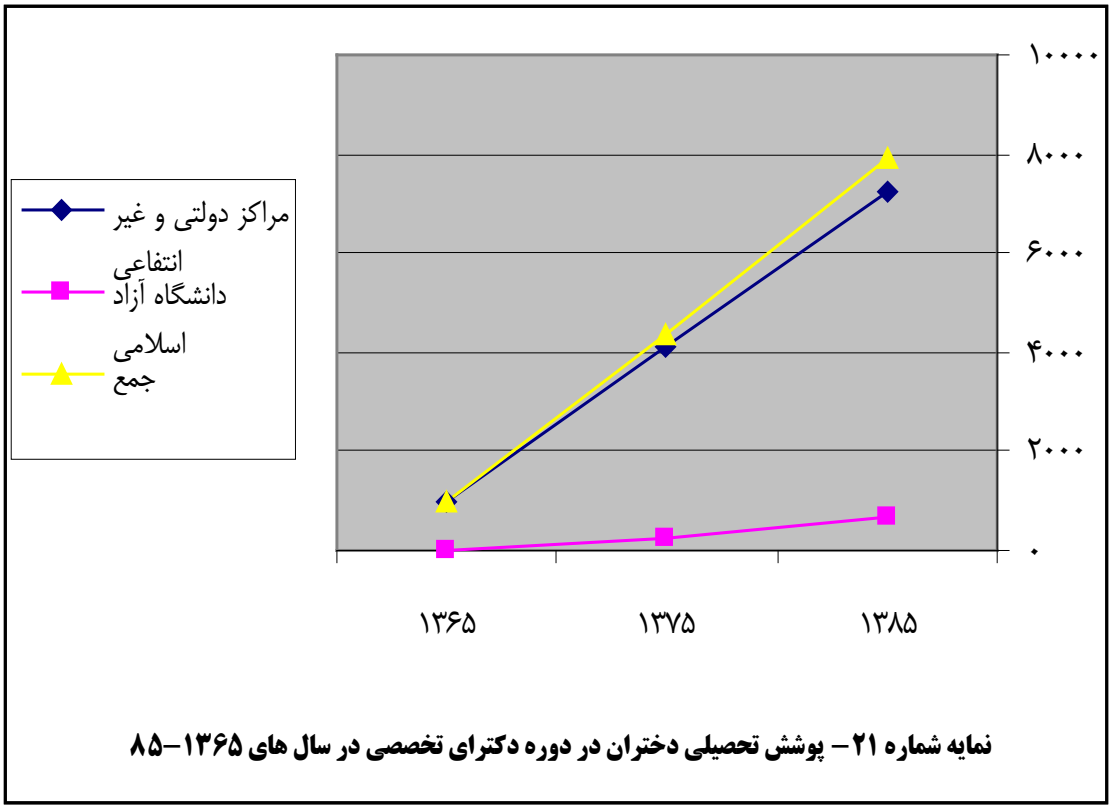

نمایه شماره ۲۱ – پوشش تحصیلی دختران در دوره دکترای تخصصی در سال های ۱۳۶۵–۸۵

وانگهی، در مجموع، تحصیلات تکمیلی در دانشگاه آزاد اسلامی نسبت به مراکز دولتی و غیر انتفاعی، روند رشد آهسته‌تری را پشت سر گذاشته است و دختران نیز سهم کمتری را به خود اختصاص داده‌اند. از جمله در دوره دکترای تخصصی، نرخ رشد در دهه ۷۵ نسبت به دهه ۶۵، ۱۶۳۳ درصد و در دهه ۸۵، ۹۵ درصد بوده است. در این میان، سهم دختران از ۱۳/۷ درصد، نخست به ۱۴/۸ درصد و سپس به ۲۰/۲ درصد در دهه ۸۵ رسیده است. در مجموع پوشش تحصیلی دختران نسبت به کل ثبت‌نام شدگان، در دانشگاه‌های سراسر کشور،در دهه ۶۵، ۴۴/۹ درصد، در دهه ۷۵، ۲۴/۷۵ و در دهه ۸۵، ۲۴/۳۵ درصد بوده است که روند کاهنده‌ای را طی کرده است.

سهم دختران در شمار ثبت‌نام شدگان

نمای کلی وضعیت ثبت‌نام شدگان دختر در دوه‌های تحصیلی گوناگون آموزش عالی در طول سه دهه مورد مطالعه، در جدول شماره ... و نمایه شماره ... به تصویر کشیده شده است.

جدول شماره ۱۴: شمار و نسبت ثبت‌نام شدگان دختر در آموزش عالی در دهه‌های ۸۵-۱۳۶۵

دهه و جنسیت / نهاد آموزشی	۱۳۶۵		۱۳۷۵		۱۳۸۵	
	شمار دختران	درصد به کل ثبت‌نام شدگان	شمار دختران	درصد به کل ثبت‌نام شدگان	شمار دختران	درصد به کل ثبت‌نام شدگان
مراکز دولتی و غیر انتفاعی	۴۵,۳۱۱	۴۲/۷	۲۷۵,۷۲۸	۳۳/۳	۱,۲۴۳,۳۲۶	۴۸/۱
دانشگاه آزاد اسلامی	۴,۰۵۳	۳۳	۳۸۰,۳۹۰	۲۸/۴	۷۹۸,۲۸۰	۳۳/۲
جمع	۴۹,۳۶۴	۴۱/۶	۶۵۶,۱۱۸	۳۰/۳	۲,۰۴۱,۶۰۶	۴۰/۹

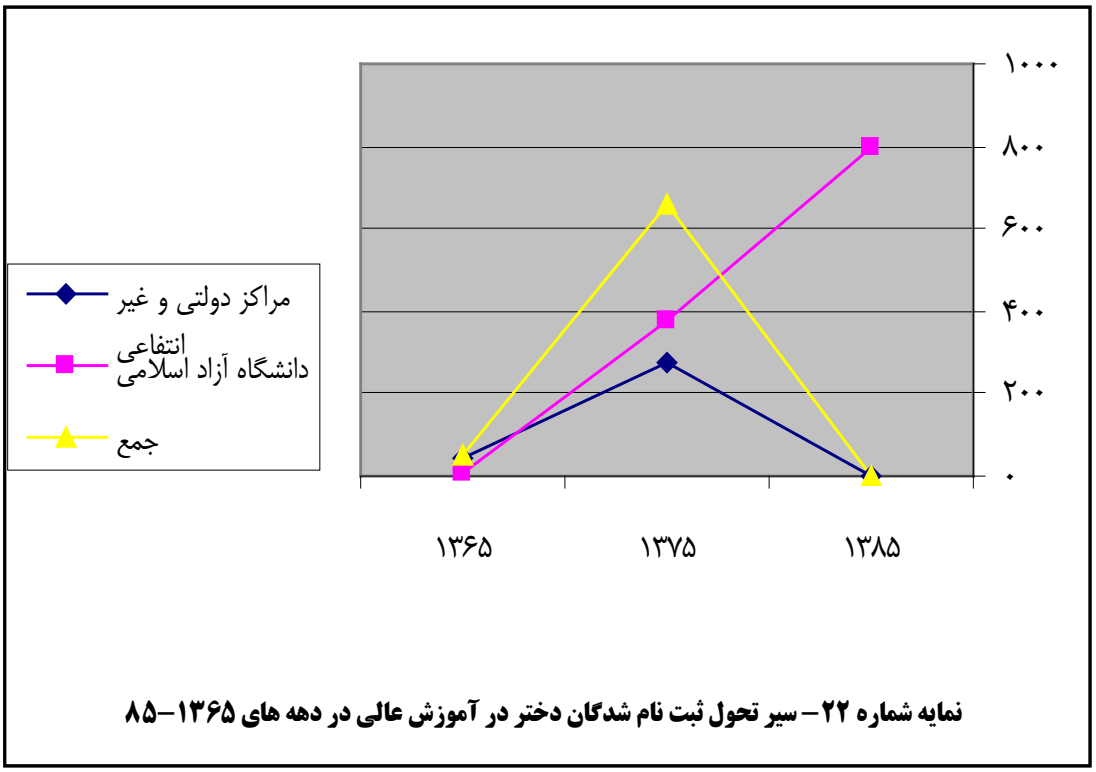

نمایه شماره ۲۲– سیر تحول ثبت نام شدگان دختر در آموزش عالی در دهه های ۱۳۶۵–۸۵

داده‌های آماری بازتاب یافته در جدول شماره ... و نمایه شماره ... حکایت از این واقعیت دارد که به رغم افزایش شمار دختران ثبت‌نام شده در طول سه دهه مورد مطالعه، نسبت جنسیتی ثبت‌نام شدگان، در دو دهه ۶۵ و ۸۵ تغییر چندانی نکرده است و ۷٪ درصد نسبت به کل ثبت‌نام شدگان کاهش یافته است. اگر چه در دهه ۱۳۷۵، نوسان کاهش نسبتاً زیادی را به همراه داشته است.

ب- سهم دختران در شمار دانشجویان

برای ترسیم وضعیت دختران در جمعیت دانشجویی کشور در سه دهه ۸۵–۱۳۶۵، نخست مروری خواهیم داشت بر شمار دانشجویان کشور به تفکیک دوره‌های آموزشی و نهادهای عرضه کننده آن. برای ترسیم فرایند تطبیقی سه دهه مورد مطالعه، تنها شمار دانشجویان در سال پایانی هر دهه در جدول‌های شماره ... بازتاب یافته است.

روند رو به گسترش جمعیت دانشجویی، نخستین ویژگی است که در جدول‌های شماره‌های ... به چشم می‌خورد. این روند شتابنده را می‌توان در مراکز دولتی و غیر انتفاعی چنین تصویر کرد: مقایسه شمار دانشجویان سال ۶۵ با ۷۵، نرخ رشد ۳۲۶ درصدی را نشان می‌دهد. همچنین مقایسه شمار دانشجویان سال ۷۵ با ۸۰ وضعیت نسبتاً مشابهی را نشان می‌دهد که با نرخ رشد ۳۲۵ درصدی همراه بوده است.

با توجه به نوپایی دانشگاه آزاد در دهه ۶۵، نرخ رشد جمعیت دانشجویی در این دانشگاه در دهه ۷۵ از فرایند شتابنده‌تری برخوردار بوده است. به گونه‌ای که نرخ رشد مقایسه‌ای در سال‌های یاد شده، رقم ۱۹۳۰ درصدی را نشان می‌دهد.

در مقایسه ساسل ۷۵ با سال ۸۵، این روند با نرخ رشد ۱۲۵ درصدی فرایندی کاهشی به خود می‌گیرد.

جمعیت دانشجویی دختران در مجموع دانشگاه‌های سراسر کشور حکایت از نرخ رشد، ۶۶۱ درصدی در سال ۷۵ نسبت به سال ۶۵ و نرخ ۲۱۴ درصدی در سال ۸۵ نسبت به سال ۷۵ دارد.

سهم دختران از جمعیت دانشجویی کشور، در سال ۶۵، ۳۲/۱ درصد، در سال ۷۵، ۳۸ درصد و در نهایت در سال ۸۵ به ۴۶ درصد افزایش یافته است. به رغم افزایش فزاینده شمار دانشجویان دختر، هنوز شمار پسران دانشجو بیش از دانشجویان دختر است.

سهم دختران دانشجو در دوره کاردانی

روند رو به گستسرش جمعیت دانشجویی دوره کاردانی، با افزایش شمار و درصد دانشجویان دختر نیز همراه بوده است.

جدول شماره ۱۵: جمعیت دانشجویان دختر در دوره کاردانی در دهه‌های ۸۵-۱۳۶۵

سال / نهاد مجری	۱۳۶۵		۱۳۷۵		۱۳۸۵	
	دانشجویان دختر کاردانی	درصد	دانشجویان دختر کاردانی	درصد	دانشجویان دختر کاردانی	درصد
مراکز دولتی و غیر انتفاعی	۹,۵۲۸	۲۵/۹	۲۶,۹۵۶	۳۱/۶	۱۲۲,۴۸۴	۴۳/۲
دانشگاه آزاد اسلامی	۱,۲۲۹	۱۴/۳	۳۵,۸۸۹	۴۳/۵	۱۸۶,۵۷۷	۴۱/۱
جمع	۱۰,۷۵۷	۲۳/۸	۶۲,۸۴۵	۳۷/۵	۳۰۹,۰۴۱	۴۱/۹

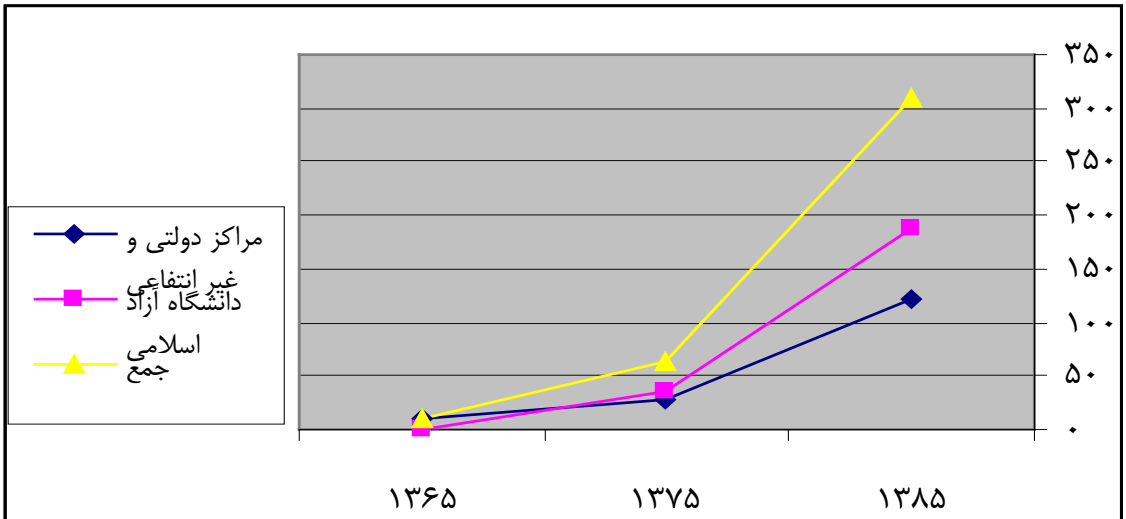

نمایه شماره ۲۳– سیر تحول جمعیت شناختی دانشجویان دختر در دوره کاردانی در دهه های ۱۳۶۵–۸۵

همان گونه در جدول شماره ... و نمایه ... جمعیت دانشجویی دختر دوره کاردانی از رشد خطی نسبتاً متناسبی برخوردار بوده است. به گونه‌ای که در دهه ۷۵ نسبت به دهه قبلی ۱۳/۷ درصد و در دهه ۸۵ نسبت به دهه ۷۵ با ۴/۴ رشد برخوردار بوده است، ضن اینکه توازن جمعیتی این دوره آموزشی هنوز به نفع پسران است.

سهم دختران دانشجو در دوره کارشناسی

داده‌های آماری بیانگر این واقعیت است آنچه که بیش از همه موجب بر هم زدن توازن جنسیتی، جمعیت دانشجوی کشور در دهه ۸۵، به نفع دختران شده، شمار دختران دانشجو در دوره کارشناسی در مراکز دولتی و غیر انتفاعی است.

جدول شماره ۱۶: جمعیت دانشجویان دختر در دوره کارشناسی ۸۵-۱۳۶۵

سال / نهاد آموزشی	۱۳۶۵		۱۳۷۵		۱۳۸۵	
	دانشجویان دختر کارشناسی	درصد	دانشجویان دختر کارشناسی	درصد	دانشجویان دختر کارشناسی	درصد
مراکز دولتی و غیر انتفاعی	۳۲,۱۲۴	۳۰/۳	۱۶۱,۳۷۹	۳۸/۵	۷۱۰,۷۴۰	۶۲/۸
دانشگاه آزاد اسلامی	۱۱,۲۰۸	۴۲/۱	۲۱۹,۵۲۶	۴۷/۸	۳۸۳,۲۵۹	۴۹/۱
جمع	۴۳,۳۳۲	۳۲/۷	۳۸۰,۹۰۵	۳۹/۴	۱,۰۹۳,۹۹۹	۵۷/۳

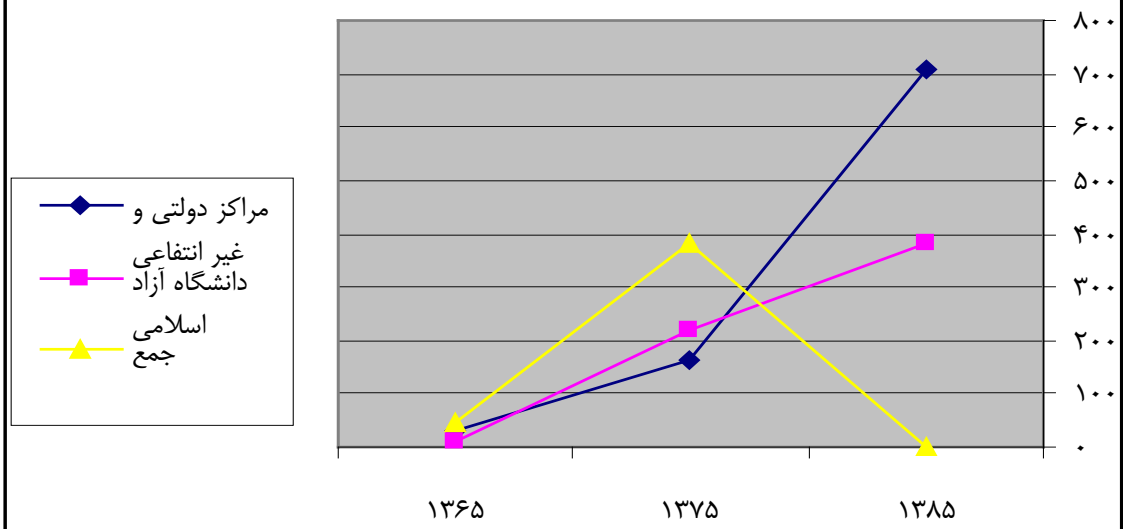

نمایه شماره ۲۴– سیر تحول جمعیت شناختی دانشجویان دختر در دوره کارشناسی در دهه های ۱۳۶۵–۸۵

همان گونه که در جدول شماره ... و نمایه دیده می‌شود، بافت جمعیت شناختی دانشجویان دوره دکارشناسی در طول سه دهه مورد نظر فرایندی فزاینده را پشت سر گذاشته است. این فرایند در دانشگاه آزاد اسلامی نسبتاً متوازن پیش رفته است. اما، افزایش سهم ۳۸/۵ درصدی دختران در این دوره آموزشی به ۶۲/۸ درصد در طی یک دهه موجب نامتوازنی این بافت شده است.

اگر چه، مطالعات تطبیقی در عرصه جهانی، در مجموع سنگین شدن وزنه آموزشی به نفع دختران را منفی تلقی نمی‌کنند، بلکه حتی،آن را گامی برای سرعت بخشیدن به فرایند توسعه پنداشته‌اند. در عین حال، ریشه‌یابی این پدیده در ایران، به منظور متوازن ساختن فرایند گسترش آموزش عالی ضروری به نظر می‌رسد که نیازمند بررسی ژرف‌تری در لایه‌های مختلف نظام آموزشی ایران است. از جمله کاهش شمار پسران در دوره‌های متوسطه و پیش دانشگاهی؛ گسترش بی‌رویه رشته‌های علوم انسانی، به ویژه رشته‌هایی که بازار کار متناسبی ندارند و ...

سهم دختران دانشجو در دوره کارشناسی ارشد

همان گونه که انتظار می‌رود، روند فزاینده دستیابی دختران به دوره‌های کارشناسی ارشد بر بافت جنسیتی جمیعت شناختی دانشجویان این دوره‌ها نیز اثری فزاینده می‌گذارد.

جدول شماره ۱۷: جمعیت دانشجویان دختر در دوره کارشناسی ارشد ۸۵-۱۳۶۵

سال / نهاد آموزشی	۱۳۶۵		۱۳۷۵		۱۳۸۵	
	دانشجویان دختر کارشناسی ارشد	درصد	دانشجویان دختر کارشناسی ارشد	درصد	دانشجویان دختر کارشناسی ارشد	درصد
مراکز دولتی و غیر انتفاعی	۱,۲۳۷	۲۱/۶	۴,۷۷۱	۱۷/۸	۳۲,۷۸۳	۴۲/۹
دانشگاه آزاد اسلامی	۷۸	۱۷/۹	۴,۰۰۳	۲۴/۲	۱۶,۷۴۶	۴۰/۳
جمع	۱,۳۱۵	۲۱/۳	۸,۷۷۴	۲۰	۴۹,۵۲۹	۴۲

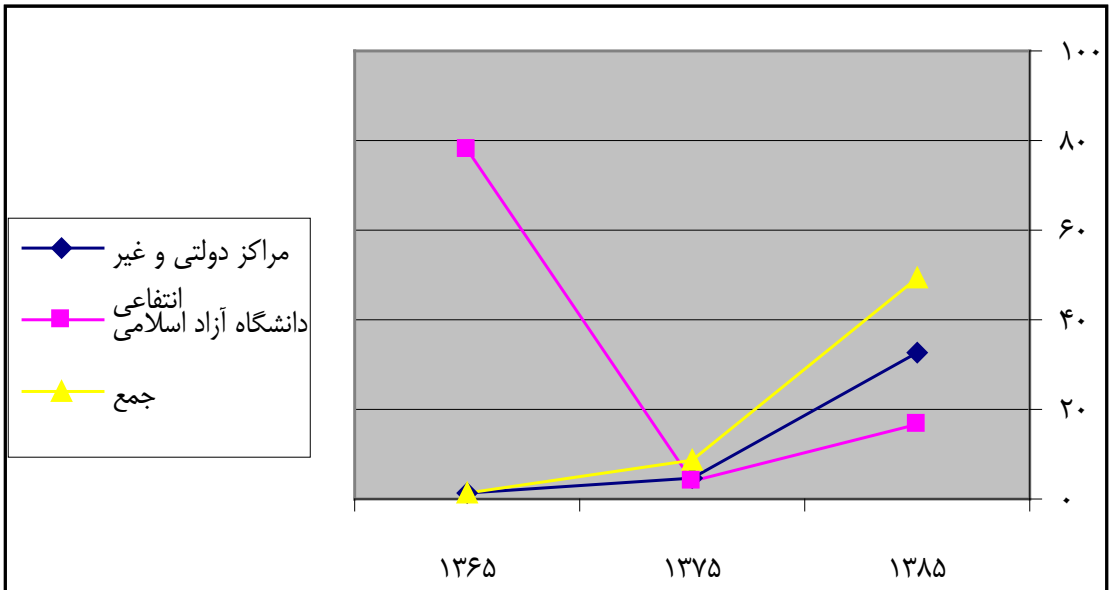

نمایه شماره ۲۵– سیر تحول جمعیت شناختی دانشجویان دختر در دوره کارشناسی ارشد در دهه های ۱۳۶۵–۸۵

به حدود دو برابر افزایش یافتن درصد دختران دانشجوی دوره کارشناسی در طی دو دهه که با نرخ رشد ۵۶۷ درصدی در دهه ۷۵–۶۵ و نرخ رشد ۴۷۰ درصدی در دهه پایانی دوره مورد مطالعه بوده است، می‌تواند بیانگر نرخ رشد متوازنی در دستیابی دختران به این دوره تحصیلات تکمیلی به شمار آید. بدیهی است که انتظار می‌رود با روند افزایش دانشجویان دختر در دوره‌های کارشناسی، درصد دانشجویان دختر دوره کارشناسی ارشد نیز در دهه پیش رو افزایش یابد و متوازن‌تر شود.

سهم دختران دانشجو در دوره دکترای حرفه‌ای

روند گسترش این دوره آموزشی همچون سایر دوره‌ها با روند رو به افزایش سهم دختران همراه بوده است.

جدول شماره ۱۸: جمعیت دانشجویان دختر در دوره دکترای حرفه‌ای ۸۵-۱۳۶۵

سال / نهاد آموزشی	۱۳۶۵		۱۳۷۵		۱۳۸۵	
	دانشجویان دختر دکترای حرفه‌ای	درصد	دانشجویان دختر دکترای حرفه‌ای	درصد	دانشجویان دختر دکترای حرفه‌ای	درصد
مراکز دولتی و غیر انتفاعی	۶,۰۲۸	۳۲/۱	۱۳,۳۰۴	۳۳/۴	۱۶,۶۱۳	۵۶/۴
دانشگاه آزاد اسلامی	۴۳۶	۳۳/۷	۳,۶۵۹	۳۶/۹	۵۷۱۰	۴۹/۲
جمع	۶,۴۶۴	۳۲/۲	۱۶,۹۶۳	۳۴/۱	۲۲,۳۲۳	۵۴/۴

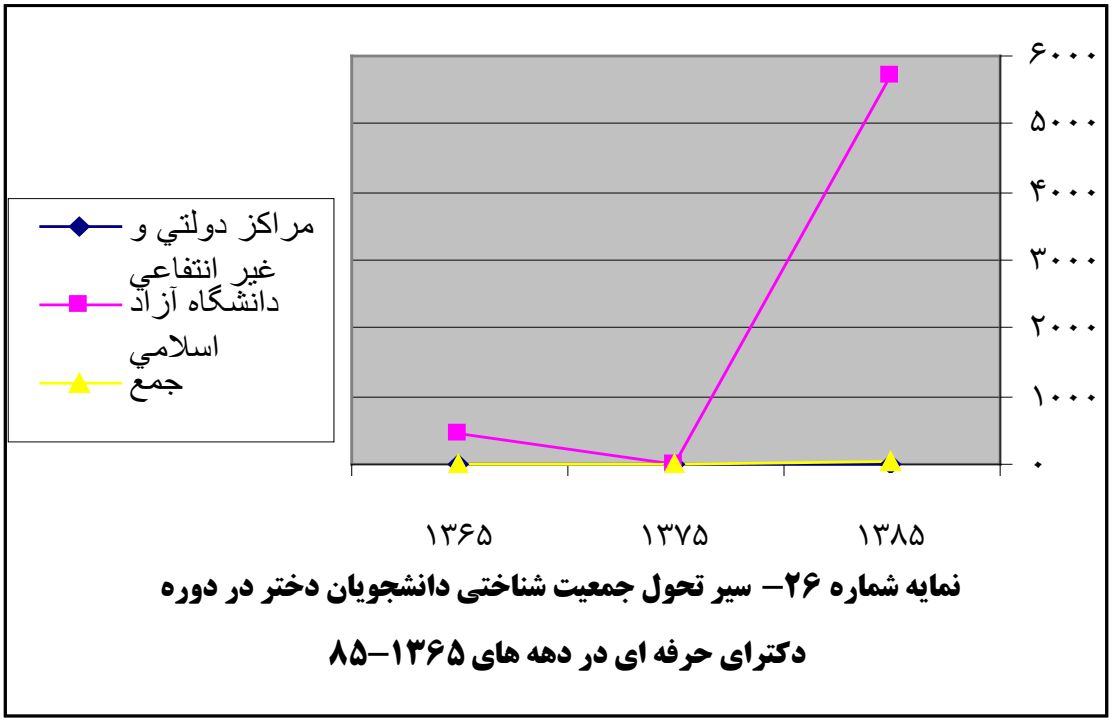

نمایه شماره ۲۶– سیر تحول جمعیت شناختی دانشجویان دختر در دوره دکترای حرفه ای در دهه های ۱۳۶۵–۸۵

نرخ رشد شمار دانشجویان دختر دوره دکترای حرفه‌ای مراکز دولتی و غیر انتفاعی در سال ۷۵ نسبت به سال۶۵، ۱۲۰ درصد بوده است. این نرخ رشد در سال ۸۵ نسبت به سال ۷۵، با روندی کاهشی متوازن‌تر شده و به ۲۴/۹ درصد می‌رسد. در دانشگاه آزاد اسلامی نیز روند مشابهی طی شده است. بدین معنا که نرخ رشد ۷۳۹ درصدی دهه ۸۵-۷۵ کاهش می‌یابد.

در عین حال، نسبت جمعیت شناختی جنسیتی، به ویژه در دهه ۸۵-۷۵ فرایندی فزاینده را طی کرده است به طوی که در سال ۱۳۸۵، حدود ۵۴/۵ درصد دانشجویان این دوره را دختران تشکیل می‌دهند.

سهم دختران دانشجو در دوره دکترای تخصصی

دختران در این دوره آموزشی، در طول سه دهه از سهم کمتری نسبت به پسران برخوردار بوده‌اند. اما در عین حال توانسته‌اند تا حدودی به کاهش این شکاف جمعیتی در دهه ۸۵-۷۵ بپردازند.

جدول شماره ۱۹: جمعیت دانشجویان دختر در دوره دکترای تخصصی ۸۵-۱۳۶۵

سال / نهاد آموزشی	۱۳۶۵		۱۳۷۵		۱۳۸۵	
	دانشجویان دختر دکترای تخصصی	درصد	دانشجویان دختر دکترای تخصصی	درصد	دانشجویان دختر دکترای تخصصی	درصد
مراکز دولتی و غیر انتفاعی	۱۶۸	۲۱	۲,۷۶۷	۳۲/۴	۶,۱۷۹	۳۴
دانشگاه آزاد اسلامی	۱۳	۱۴/۹	۱۳۶	۱۲/۱	۱,۱۴۶	۲۹/۹
جمع	۱۸۱	۲۰/۵	۲,۹۰۳	۳۰	۷,۳۲۵	۳۳/۳

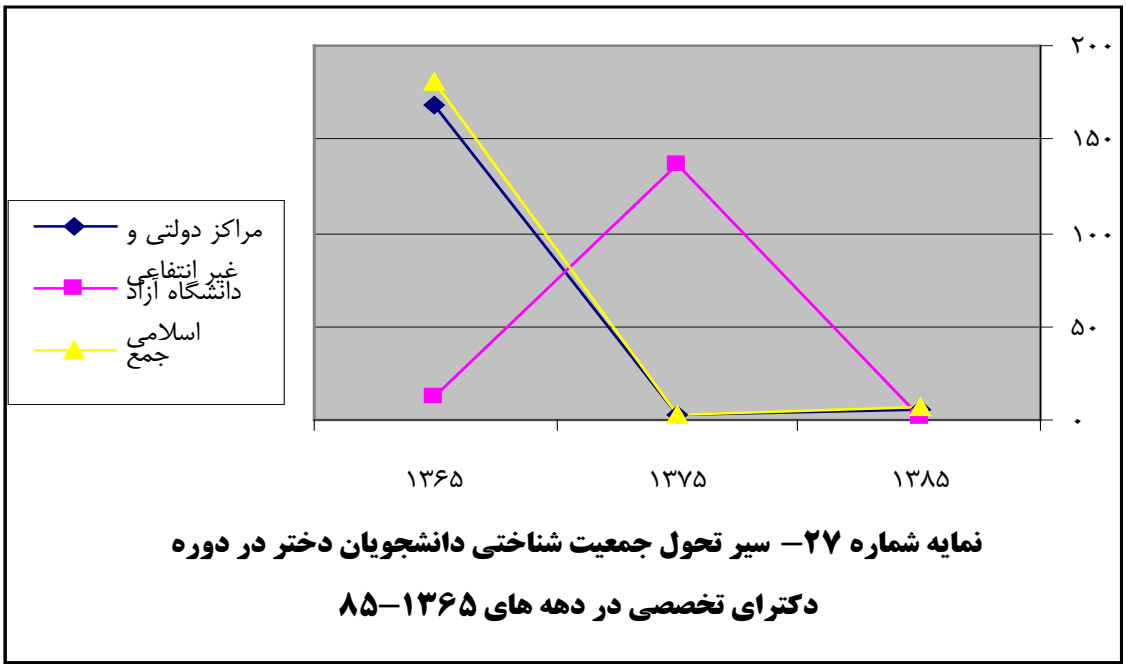

نمایه شماره ۲۷– سیر تحول جمعیت شناختی دانشجویان دختر در دوره دکترای تخصصی در دهه های ۱۳۶۵–۸۵

ضرباهنگ نرخ رشد دانشجویان دختر در دوره دکترای تخصصی در دهه ۷۵-۶۵ در مراکز دولتی و غیر انتفاعی روند شتابنده‌ای به خود گرفته است و رقم ۱۵۵۶ درصدی را نشان می‌دهد. اما در این دهه، نرخ رشد این دانشجویان در دانشگاه آزاد، حدود ۹۵۰ درصد بوده است. در دهه ۸۵-۷۵، این نرخ رشد در مراکز دولتی و غیر

انتفاعی و دانشگاه آزاد اسلامی وضعیت متعادل‌تر و منطقی‌تر به خود می‌گیرد و به ترتیب به ۱۲۳ درصد و ۱۵۲ درصد کاهش می‌یابد.

در عین حال نسبت جمعیت دختران، در این دوره تحصییلات تکمیلی روندی فزاینده طی کرده است به گونه‌ای که سهم دختران از ۱/۵ در سال ۱۳۶۵،به ۱/۳در سال ۱۳۸۵ افزایش یافته است.

سهم دختران در شمار دانشجویان کشور

نمای کلی وضعیت دانشجویان دختر در کلیه دوره‌های تحصیلی گوناگون آموزش عالی، در طول سه دهه ۸۵-۶۵ در جدول شماره ... و نمایه شماره ... بازتاب یافته است.

جدول شماره ۲۰: شمار و نسبت دانشجویان دختر در دهه‌های ۸۵-۱۳۶۵

سال / نهاد آموزشی	۱۳۶۵		۱۳۷۵		۱۳۸۵	
	شمار دختران	درصد به کل دانشجویان	شمار دختران	درصد به کل دانشجویان	شمار دختران	درصد به کل دانشجویان
مراکز دولتی و غیر انتفاعی	۴۹,۰۸۵	۲۹/۲	۲۰۹,۱۷۷	۳۶/۱	۸۸۸,۷۹۹	۵۷/۷
دانشگاه آزاد اسلامی	۱۲,۹۶۴	۳۵	۲۶۳,۲۱۳	۳۹/۹	۵۹۳,۴۳۸	۴۶
جمع	۶۲,۰۴۹	۳۰/۳	۴۷۲,۳۹۰	۳۸/۱	۱,۴۸۲,۱۲۷	۵۲/۴

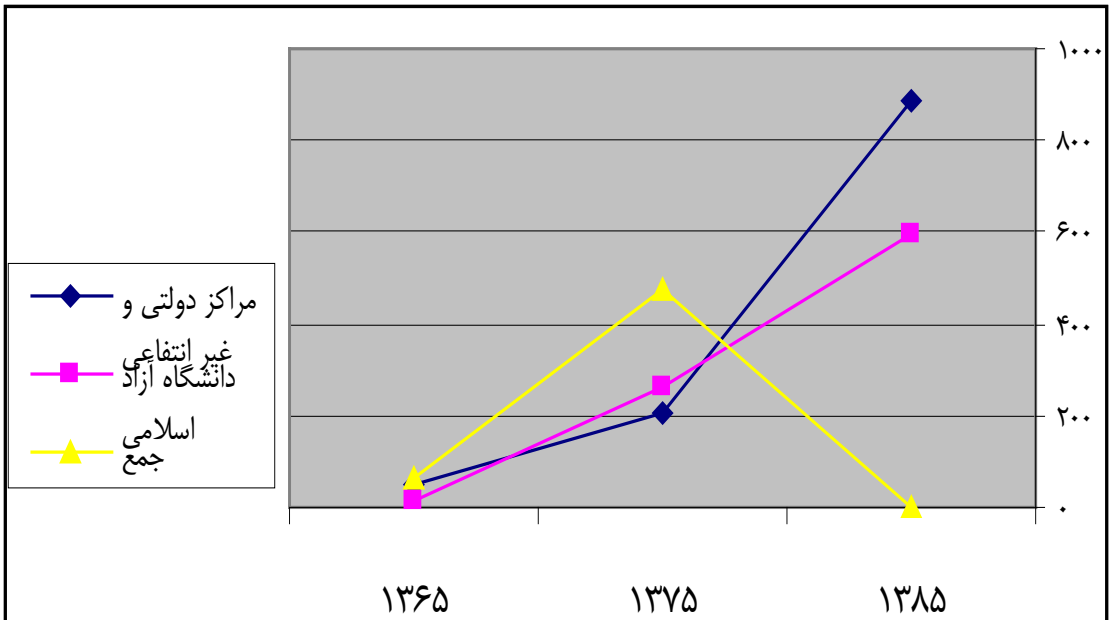

نمایه شماره ۲۸– سیر تحول کمّی شمار دانشجویان دختر در نظام آموزش عالی ایران در دهه های ۱۳۶۵–۸۵

به این ترتیب، همان گونه که در جدول شماره ... و نمایه شماره ... نمایش داده شده است، دختران دانشجوی ایرانی در طی سه دهه،نه تنها نتوانسته‌اند شکاف جنسیتی جمعیتی دانشجویی کشور را کاهش دهند، بلکه در مجموع توانسته‌اند آن را به سود خود تغییر دهند.

در نمایه شماره ... هرم جمعیت شناختی دانشجویان دختر به تفکیک دوره آموزشی و سال مورد نظر به تصویر کشیده شده است. این هرم می‌تواند نمای کلی از وضعیت دستیابی دختران ایرانی به آموزش عالی را نمایش دهد.

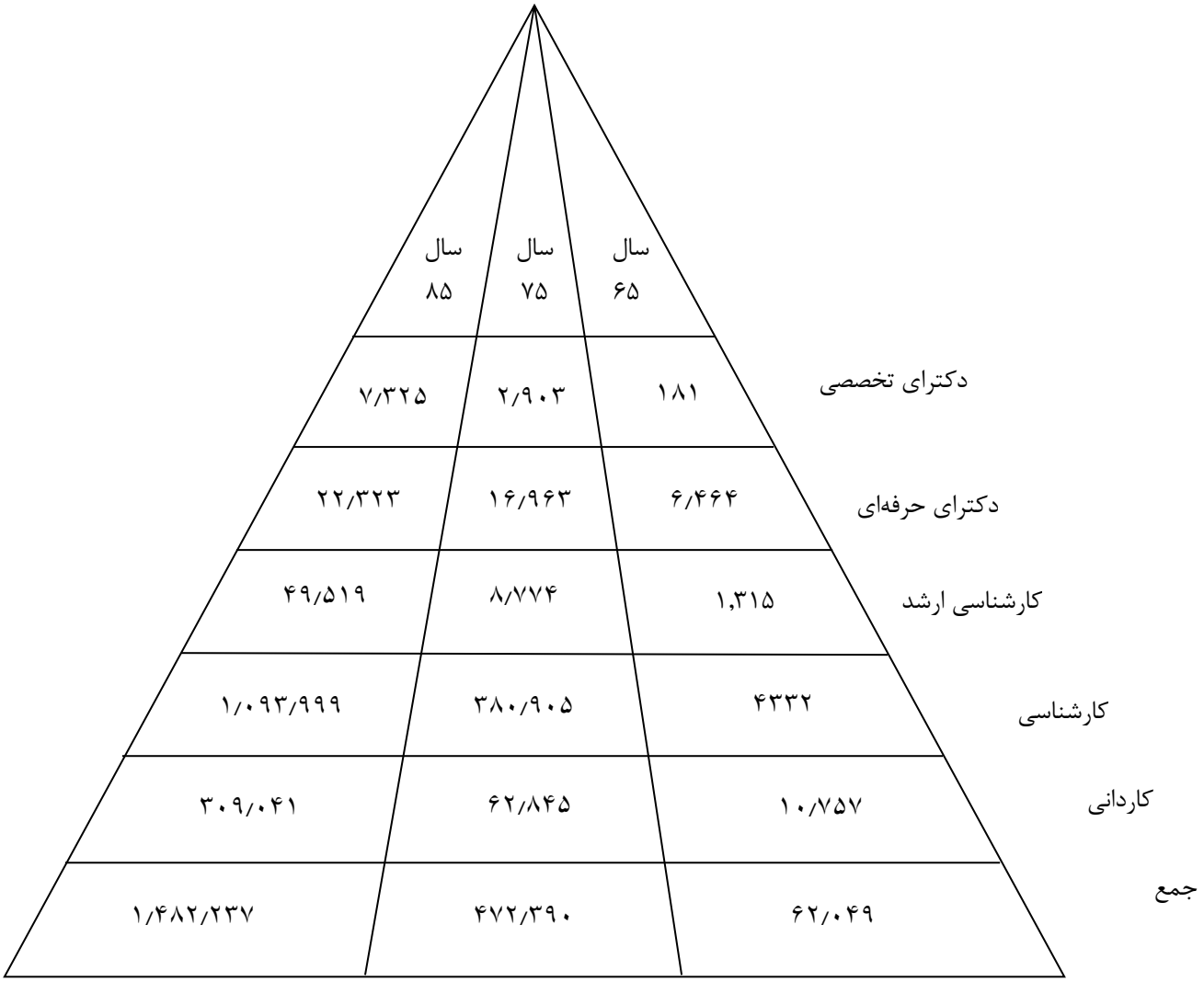

نمایه شماره ۲۹: هرم جمعیت شناختی دانشجویان دختر در دهه‌های ۸۵-۱۳۶۵

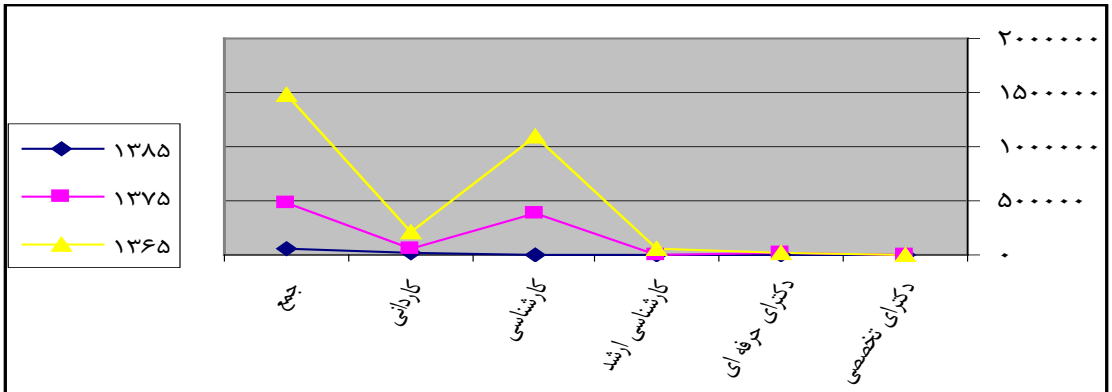

نمایه شماره ۳۰– هرم جمعیت شناختی دانشجویان دختر به جمعیت دانشجویی کشور در دهه های ۱۳۶۸–۸۵

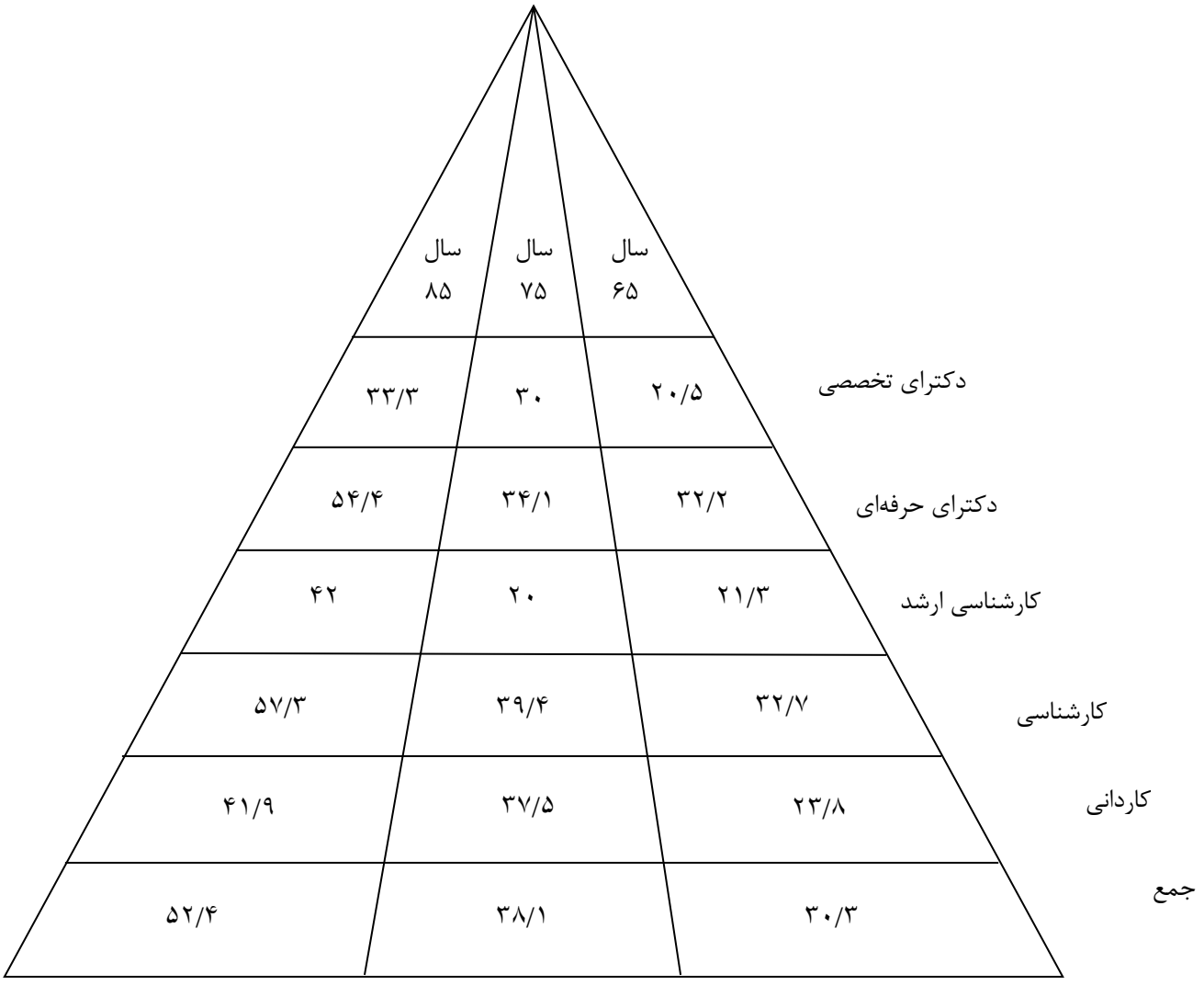

نمایه شماره ۳۱:

در هرم جمعیت شناختی تصویر نسبتاً کاملی از وضـعیت دسـتیابی دختـران ایرانـی را بـه آمـوزش عـالی نشـان می‌دهند. این هر دو نکته اساسی را برجسته می‌سازد:

- روند گسترش کمّی آموزش عالی در سه دهه گذشته؛
- سیر فزاینده دستیابی دختران ایرانی به آموزش عالی.

آن چه که در مجموع موجب شده است توزان جنسیتی بافت جمعیت دانشجویی بـه نفـع دختـران رقـم بخـورد، نسبت آنها در دستیابی دوره دکترای حرفه‌ای و دوره کارشناسی اسـت. تحلیـل دقیـق‌تر و عمیـق‌تر آن نیازمنـد کندوکاو بیشتر در لایه‌های بافت جمعیت شناختی دختران در دوره‌های تحصیلی و پیش دانشگاهی و همچنـین، فرایند گسترش رشته‌ها در نظام آموزش عالی است که نیازمند مطالعه‌ای جداگانه است.

سهم دختران در نیروی متخصص و ماهر کشور: دانش آموختگان آموزش عالی

دانش آموختگان آموزش عالی، علاوه بر این که به مثابه نیروی متخصص و ماهر جوامع مدنی به شمار می‌آیند، در واقع یکی از اصلی‌ترین عوامل حرکت دهنده و پیش برنده چرخ توسعه نیز به شمار می‌روند. مطالعات مربـوط به زنان و به ویژه نظریه «عاملیت» که بر نقش اساسی زنان به عنوان موتور توسعه جوامـع انسـانی تأکیـد دارد، می‌تواند، در تحلیل افزایش سهم دختران ایرانی در آموزش عالی به مثابـه یکـی از شـرایط لازم بـرای سـرعت بخشیدن به فرایند توسعه در ایران مدنظر قرار گیرد.

در جدول‌های شماره ... و نمایه‌های ... نخست تصویر کلانی از وضعیت شمار دانش آموختگان دختر ایرانی ارائه خواهد شد. در خور توضیح است که در جدول‌های زیر شمار دانش آموختگان در یک دهه محاسبه شده است.

جدول شماره ۲۱: جمعیت شناسی آموزشی دانش آموختگان دوره‌های آموزش عالی در دهه‌های ۸۵-۱۳۶۵

در مراکز دولتی و غیر انتفاعی

دهه و شمار دانش آموختگان / دوره آموزشی	۱۳۶۵*			۱۳۷۵			۱۳۸۵**		
	دختر	جمع	درصد به کل	دختر	جمع	درصد به کل	دختر	جمع	درصد به کل
کاردانی	۲۳,۹۰۱	۸۰,۶۹۰	۳۰	۳۱,۱۴۹	۱۰۷,۳۸۵	۲۹	۱۴۷,۶۴۷	۳۲۶,۶۱۱	۴۵
کارشناسی	۳۷,۰۸۰	۱۱۴,۵۷۴	۳۲	۱۰۲,۸۵۲	۲۸۰,۱۵۹	۳۷	۳۶۱,۸۴۱	۶۸۱,۱۴۵	۵۳
کارشناسی ارشد	۱,۶۳۳	۶,۶۸۶	۲۴	۴,۷۱۳	۲۰,۱۴۵	۲۳	۱۹,۰۳۸	۶۱,۴۵۰	۳۱
دکترای حرفه‌ای	۲,۴۱۵	۸,۶۵۲	۲۸	۱۲,۶۱۸	۳۹,۲۷۴	۳۲	۱۷,۹۶۷	۴۵,۳۰۳	۴۰
دکترای تخصصی	۵۸۶	۲,۲۱۵	۲۶	۲,۴۲۳	۶,۸۰۱	۳۶	۵,۰۳۴	۱۵,۲۹۵	۳۳
جمع	۶۵,۶۱۵	۲۱۲,۸۱۷	۳۱	۱۵۳,۷۵۵	۴۵۳,۷۶۴	۳۴	۵۵۱,۵۲۷	۱,۱۲۹,۸۰۴	۴۹

* شمار دانش آموختگان در سال‌های ۱۳۵۵ و ۱۳۵۸ به دلیل در دسترس نبودن در نظر گرفته نشده است.

** در سال‌های ۱۳۸۵ شمار دانش آموختگان دانشگاه پیام نور و وزارت بهداشت، به دلیل در دسترس نبودن درنظر گرفته نشده است.

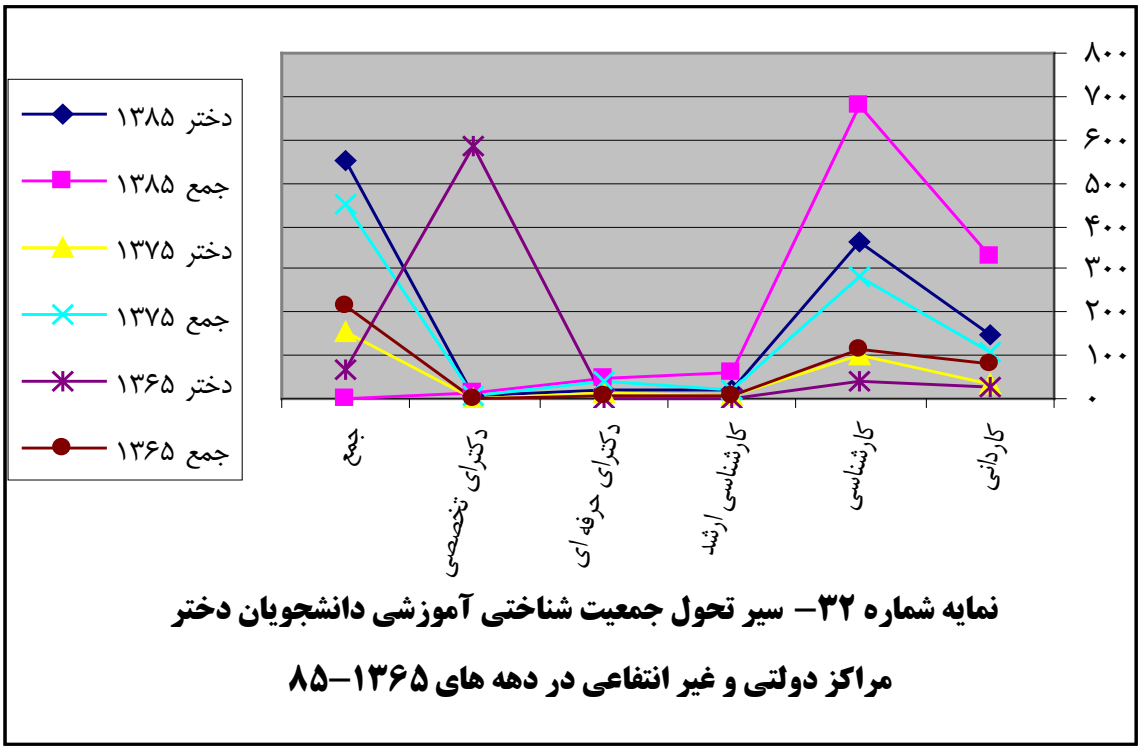

نمایه شماره ۳۲– سیر تحول جمعیت شناختی آموزشی دانشجویان دختر مراکز دولتی و غیر انتفاعی در دهه های ۱۳۶۵–۸۵

جدول شماره ۲۲: جمعیت شناسی آموزشی دانش آموختگان دوره‌های آموزش عالی دانشگاه آزاد اسلامی در دهه‌های ۸۵-۱۳۶۵

دهه و شمار دانش آموختگان / دوره آموزشی	دهه ۱۳۶۵			دهه ۱۳۷۵			دهه ۱۳۸۵		
	دختر	جمع	درصد به کل	دختر	جمع	درصد به کل	دختر	جمع	درصد به کل
کاردانی	۲۰	۱۵۶	۱۲/۸	۲۴,۰۲۷	۵۹,۹۶۳	۴۰	۲۱۰,۶۴۵	۴۵۱,۲۶۳	۴۶/۷
کارشناسی	۳	۸	۳۷/۵	۷۳,۵۷۲	۱۸۷,۲۳۲	۳۹/۳	۴۴۳,۵۴۲	۸۹۷,۷۸۸	۴۹/۴
کارشناسی ارشد	۰	۰	۰	۱,۹۲۶	۷,۵۹۲	۲۵/۴	۲۱,۷۲۵	۵۲,۲۲۶	۴۱/۶
دکترای حرفه‌ای	۰	۰	۰	۱,۳۵۷	۳,۷۶۸	۳۶	۳,۸۱۱	۸,۴۲۷	۴۵/۲
دکترای تخصصی	۰	۰	۰	۳۶	۱۸۳	۱۹/۷	۵۱۳	۲,۱۰۱	۲۴/۴
جمع	۲۳	۱۶۴	۱۴	۱۰۰,۹۱۸	۲۵۸,۷۳۸	۳۹	۶۸۰,۲۳۶	۱,۴۱۱,۸۰۶	۴۸/۱

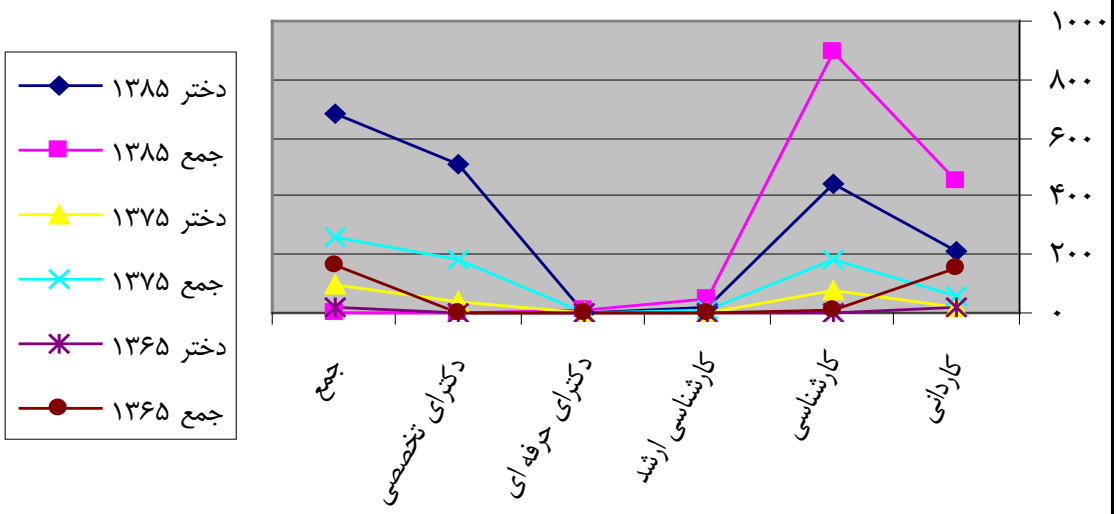

نمایه شماره ۳۳– سیر تحول جمعیت شناختی دانشجویان دختر دانشگاه آزاد اسلامی در دهه های ۱۳۶۵–۸۵

همان گونه که در جدول شماره ... و نمایه شماره ... دیده می‌شود، فراز و نشیب چندانی در فرایند دانش آموختگی دانشجویان مراکز دولتی و غیر انتفاعی دیده نمی‌شود. اگر چه این فرایند در دهه ۱۳۸۵ در مجموع و از جمله در زمینه دختران افزایش یافته است؛ که احتمالاً یکی از دلایل آن افزایش شمار پذیرفته شدگان و دانشجویان دختر در این زمینه در دهه یاد شده می‌باشد.

نکته مهمی که افزایش شمار دانش آموختگان دختر به سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان عرصه ملی و آموزش عالی گوشزد می‌کند، بهره‌گیری از این نیروی بالقوه توسعه‌زا در سرعت بخشیدن به فرایند توسعه در کشور است.

مقایسه جمعیت شناختی خروجی‌های دختر مراکز دولتی و غیـر انتفـاعی بـا دانشـگاه آزاد اسـلامی در مجمـوع نزدیکی زیادی را با یکدیگر نشان می‌دهند. به عنوان مثال در دهه ۸۵، مجموعه خروجی‌هـای دانشـگاه آزاد در حدود یک درصد کمتر از خروجی‌های مراکز دولتی و غیر انتفـاعی اسـت. امـا در سـایر دوره‌هـای آموزشـی،گاه نوسازی‌هایی به چشم می‌خورد. به عنوان مثال، چشمگیرترین نوسان در دوره دکترای تخصصی است. به گونه‌ای که درصد دانش آموختگان آن، در دهه ۷۵، در دانشگاه آزاد حدود ۲۰ درصد اما در مراکز دولتی و غیر انتفاعی ۳۶ درصد از دانش آموختگان را دختران تشکیل می‌دهند. در دهه ۸۵ نیز درصد دانش آموختگان همان دوره مراکـز دولتی حدود ۱۱/۵ درصد بیش از دانشگاه آزاد است.

در دوره کارشناسی ارشد، به ویژه در دهه ۸۵ این فرایند به نفع دانـش آموختگـان دختـر دانشـگاه آزاد اسـلامی وارونه می‌شود و درصد دانش آموختگان آن حدود ۱۰/۵ درصد بیش از مراکـز دولتـی و غیـر انتفـاعی را نشـان می‌دهد.

جدول شماره ۲۳: جمعیت شناسی آموزشی دانش آموختگان آموزش عالی ایران به تفکیک دوره آموزشی در دهه‌های ۸۵- ۱۳۶۵

دهه و شمار دانش آموختگان / دوره آموزشی	دهه ۱۳۶۵			دهه ۱۳۷۵			دهه ۱۳۸۵		
	دختر	جمع	درصد به کل	دختر	جمع	درصد به کل	دختر	جمع	درصد به کل
کاردانی	۲۲,۹۲۱	۸۰,۸۴۶	۲۹/۶	۵۵,۱۷۶	۱۳۱,۴۱۲	۴۲	۳۵۸,۲۹۲	۷۷۷,۸۷۴	۴۶
کارشناسی	۳۷,۰۸۳	۱۱۴,۵۸۲	۳۲/۴	۱۷۶,۴۲۴	۴۶۷,۳۹۱	۳۷/۷	۸۰۵,۳۸۳	۱,۵۷۸,۹۳۳	۵۱
کارشناسی ارشد	۱,۶۳۳	۶,۶۸۶	۲۴/۴	۶,۶۳۹	۲۷,۷۳۷	۲۳/۹	۴۰,۷۶۳	۱۱۳,۶۷۶	۳۵/۹
دکترای حرفه‌ای	۲,۴۱۵	۸,۶۵۲	۲۸/۲	۱۳,۹۷۵	۴۳,۰۴۲	۳۲/۵	۲۱,۷۷۸	۵۳,۷۳۰	۴۰/۵
دکترای تخصصی	۵۸۶	۲,۲۱۵	۲۶/۵	۲,۴۵۹	۶,۹۸۴	۳۵/۲	۵,۵۴۷	۱۷,۳۹۶	۳۱/۹
جمع	۶۵,۶۳۸	۲۱۲,۹۸۱	۳۰/۸	۲۵۴,۶۷۳	۶۷۶,۵۶۶	۳۷/۶	۱,۲۳۱,۷۶۳	۲,۵۴۱,۶۱۰	۴۸/۵

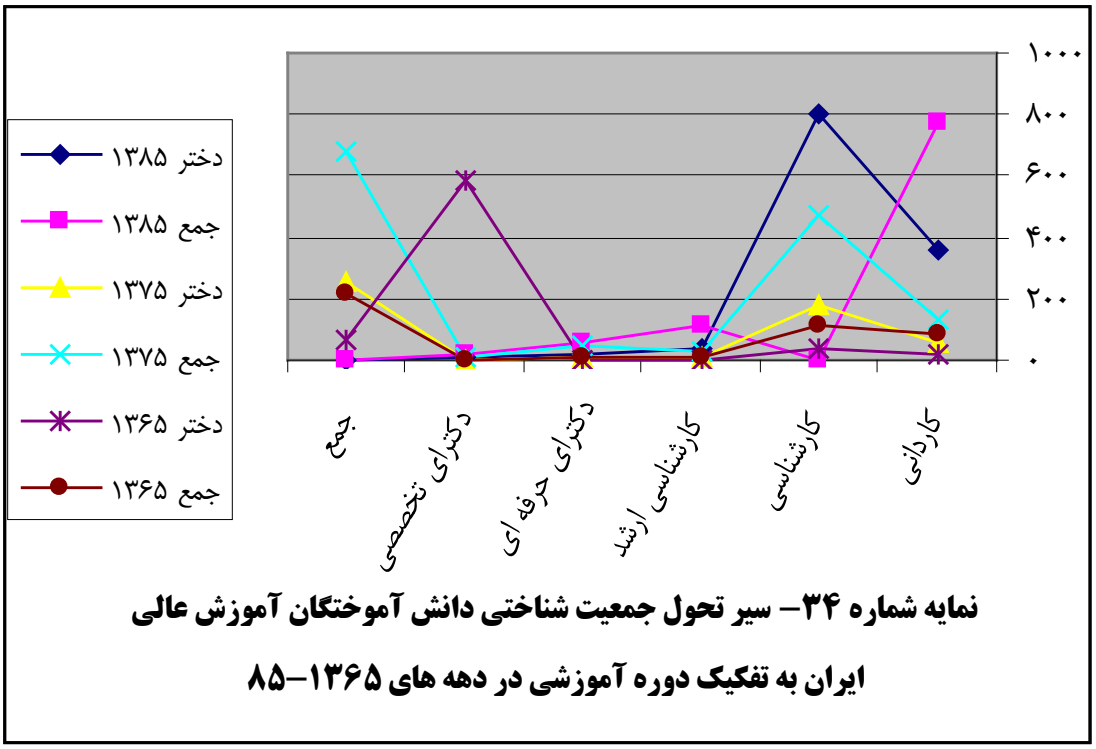

نمایه شماره ۳۴– سیر تحول جمعیت شناختی دانش آموختگان آموزش عالی ایران به تفکیک دوره آموزشی در دهه های ۱۳۶۵–۸۵

ارقام فزاینده شمار دانش آموختگان ایرانی، به ویژه دانش آموختگان دختر اگر چه می‌تواند فرصتی مغتنم برای شتاب بخشیدن به فرایند توسعه در کشور به شمار آید، اما وجود ناهماهنگی در سایر بخش‌ها، از جمله بخش اقتصاد، فرهنگ، سیاست می‌تواند این فرصت را به تهدیدی بالقوه تبدیل کند. نوید افزایش شمار دانش آموختگان نظام آموزش عالی، در عین حال، هشداری نیز به نظام علمی کشور به شمار می‌آید، که روند گسترش کمّی زمانی کارامد خواهد بود که دانش آموختگان این نظام از دانش، سرمایه اجتماعی و سرمایه انسانی کافی برای پیشبرد امور توسعه برخوردار باشد.

در این میان، بازار کار، به عنوان ملموس‌ترین عامل در زندگی خانوارهای ایرانی می‌تواند نقشی اساسی در تبدیل این پدیده مبارک به فرصت یا تهدید ایفا کند که نیازمند هم کنشی فرابخشی بخش‌های کنونی جامعه ایرانی است.